

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 23

София, петък, 20 декемврий

1929 г.

26. заседание

Четвъртък, 19 декемврий 1929 година.

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ въ 16 ч. 30 м.)

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни). Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Айвазовъ Любомиръ, Александровъ Василь, Алексиевъ Николай, Андреевъ Никола, Апостоловъ Драгомиръ, Аретовъ Никола, Вълчовъ Вълчо Даскаловъ, Гаговъ Петъръ, Георгиевъ Стойчо, Грънчаровъ Димитъръ, Дамяновъ Георги Марковъ, Данковъ Георги, Димитровъ Стефанъ, Дочевъ Момчо, Думановъ д-ръ Никола, Златевъ Станю, Зографски Димитъръ, Ивановъ Димитъръ II, Ивановъ Савчо, Икономовъ Димитъръ, Казанджиевъ Иванъ, Каранешевъ Димитъръ, Кацковъ Левъ, Кирпиковъ Иванъ, Колевъ Еню, Константиновъ Тома, Кръстевъ Гето, Кулишевъ Георги, Куневъ Кузманъ, Куртевъ Иванъ, Кънчевъ Кънчо, Кузмановъ Анави, Малиновъ Александъръ, Мановъ Христо, Мариновъ Христо, Мечкарски Тончо, Мирчевъ Йорданъ п. Димитровъ, Мошановъ Стойчо, Недѣлковъ Иванъ Петровъ, Нейковъ Димитъръ, Николовъ д-ръ Борисъ, п. Пандовъ Димитъръ, Петковъ Петко, Петровъ Аврамъ Стояновъ, Поповъ Кръстанъ, Първановъ Първанъ, Пждаревъ Никола, Рашковъ Христо, Реджовъ Григоръ, Русевъ Иванъ, Рясковъ Стефанъ, Савовъ Николай, Сапунджиевъ Никола, Стамболиевъ Никола, Статевъ Христо, Стефановъ Стефанъ, Табаковъ Цено, Тахтаджи Никола Костовъ, Тодоровъ Петъръ, Толевъ Борисъ, Тончевъ Желю, Търкалановъ Никола, Христовъ Иванъ, Христовъ Тома Янчевъ, Цвѣтковъ Цвѣтко, Цуцумановъ Петъръ, Черноокковъ Георги, Шиваровъ Маринъ, Якимовъ Петъръ, Янчевъ Сотиръ и п. Янчевъ Иванъ)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпуски на следнитъ народни представители:

На г. Теню Янговъ — 1 день;
 На г. Димитъръ Бъровъ — 2 дена;
 На г. Димитъръ Грънчаровъ — 3 дни;
 На г. Георги Данковъ — 1 день;
 На г. Христо Мановъ — 2 дена;
 На г. Маринъ Шиваровъ — 1 день;
 На г. Кънчо Кънчевъ — 2 дена;
 На г. Желю Тончевъ — 1 день;
 На г. Никола Аретовъ — 1 день;
 На г. Станю Златевъ — 2 дена, и
 На г. Кюлю Кожаклиевъ — 1 день.

Постъпилъ е отъ Министерството на желѣзницитѣ, пошитъ и телеграфитѣ законопроектъ за допълнение и измѣнение закона за уредба и управление на българскитѣ държавни желѣзници. (Вж. прил. Т. I, № 22)

Тоя законопроектъ ще бѣде раздаденъ на г. г. народнитѣ представители и поставенъ на дневенъ редъ.

Пристъпваме къмъ дневния редъ.

Х. Калайджиевъ (раб): Г. председателю! И днесъ отсъствува отъ заседанието народниятъ представитель Аврамъ Стояновъ. Съгласно присъдата на окръжния съдъ, той трѣбва да бѣде освободенъ. Защо не се пустне? Защо не направите постъпки да бѣде освободенъ и да дойде тукъ?

Председателстващъ А. Христовъ: Още вчера разпоредихъ до окръжния съдъ да ни изпрати точенъ преписъ отъ присъдата по дѣлото.

Х. Калайджиевъ (раб): Ама, г. председателю, престѣпленията, за които бѣ задържанъ Аврамъ Стояновъ, сѣ ясни, ясенъ е и чл. 96 на конституцията. Аврамъ Стояновъ трѣбва да бѣде тукъ. Прокурорътъ, споредъ присъдата на съда, погрѣшно е подвелъ Аврамъ Стоянова по чл. 2 и чл. 14 отъ закона за защита на държавата и по силата на това можа да държи Аврамъ Стоянова незаконно арестуванъ 15 месеца и да бѣде вънъ отъ Камарата. Това, което става съ Аврамъ Стояновъ, е резултатъ на единъ политически бандитизъмъ, на който трѣбва да се тури край. Аврамъ Стояновъ трѣбва да бѣде тукъ. Защо е необходимо още да бѣде задържанъ?

Председателстващъ А. Христовъ: Днесъ ще ни отговорятъ отъ окръжния съдъ.

Х. Калайджиевъ (раб): Днесъ! Не може тая работа така: днесъ, утре. Всичко е ясно, никакво отлагане не трѣбва да има.

А. Малиновъ (з. в): Г. г. народни представители! Повече отъ 15 дена откакъ нашата парламентарна група внесе въ бюрото на Камарата запитване относно стопанската криза. Вчера г. министъръ-председателътъ на нашия въпросъ, кога ще бѣде поставено това запитване на дневенъ редъ, отговори по единъ начинъ, който за момента е съвършено незадоволителенъ по простата причина, че цѣла България се вълнува отъ една небивала стопанска криза. Кулоаритѣ на Народното събрание се пълнятъ отъ делегации, които искатъ да знаятъ мѣрките, които правителството взема срещу тая криза. Азъ не мога да разбера какви основания има, за да не бѣде поставено това запитване на дневенъ редъ, съ което се цели да бѣдатъ намѣрени причинитѣ на тая криза и да се посочатъ срѣдствата за нейното отстраняване. Мене ми се струва, че отлагането да се постави на дневенъ редъ това запитване противоречи на правилника за вътрешния редъ въ Народното събрание. Азъ моля бюрото на Народното събрание да опредѣли день, въ който ще бѣде отговорено на нашето запитване.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата г. министъръ-председателътъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г-да! Нѣма да прибавя нищо повече отъ онова, което ви казахъ вчера — че не мога да се занимавамъ сега съ стопански кризи, понеже имаме друга работа и понеже наскоро всичкитѣ възможни разправи по стопанската криза въ България се изнесоха тукъ.

Досежно приложението на правилника и конституцията ще кажа, че е мое право да отговарямъ на запитванията, когато намѣря за добре.

Х. Баевъ (з. в): Това е едно важно запитване.

Х. Калайджиев (раб): Г. министър-председателю! Нашата група е депозирала едно питане преди десетина дена за възобновяване търговските и дипломатическите ни връзки със съветска Русия. Знамъ, че г. министърът на външните работи отсъствува, обаче питането е от такъв характер, че може да ни отговори и неговият заместник.

Министър-председател А. Ляпчев: Г. Калайджиев! Това питане не е толкова спешно. Като си дойде титулярът, ще Ви отговори.

Х. Калайджиев (раб): Поне по това питане нѣма какво да се проучва. Можете и Вие да отговорите.

С. Омарчевски (з. в): Г. г. народни представители! Ние се отправяме къмъ бюрото на Народното събрание, съгласно правилника за вътрешния редъ въ последното, и го молимъ да опредѣли день, когато г. министър-председателят и министърът на финансите ще отговорят на отправената от нашата група интерпелация относно стопанската криза. Не трѣбва бюрото на Народното събрание да се задоволи съ единъ отговоръ, какъвто дава сега г. министър-председателят, че той, съгласно конституцията, ще ни отговори, когато той намѣри за нужно и за полезно.

Е. Начев (д. сг): Когато намѣри за добре.

М. Мотев (д. сг): Не разбрахте ли, че той ви отговори вече?

С. Омарчевски (з. в): Вие всички сте свидетели на оная тежка стопанска криза, която преживява нашиятъ народъ.

Министър Д. Христов: Ей! Толкова тежка, че не можешъ да живѣешъ!

С. Омарчевски (з. в): Вие не можете да бждете нѣми, слѣпи и безучастни зрители къмъ това, което става. Затова азъ моля бюрото на Народното събрание, моля и г. министър-председателя да се съгласи. . .

Министър-председател А. Ляпчев: Така кажи.

С. Омарчевски (з. в): . . . да се постави на дневенъ редъ нашата интерпелация. Ако ли не се съгласятъ, тогава да заявятъ ясно, че на питанята и запитванията на земеделската парламентарна група тѣ не желаятъ да отговарятъ. Тогава ние ще си теглимъ последствията.

П. Георгиев (д. сг): Приказки!

Министър-председател А. Ляпчев: Вие последствията сте си ги теглили отколе. По-големи последствия отъ тия, които понесохте за това, което сте правили при вашето управление, не можете да теглите.

С. Омарчевски (з. в): Нищо по-тежко отъ последствията отъ управлението на Демократическия съговоръ.

Министър-председател А. Ляпчев: Колкото за отговора на вашето запитване, много добре направихте, че потърсихте моето съгласие. Азъ ви заявявамъ: не мога да занимавамъ Народното събрание съ тоя въпросъ, по който така надълго се говори тукъ преди една седмица. Нищо ново нѣма да кажете.

С. Омарчевски (з. в): То бѣше по отговора на тронното слово.

Министър-председател А. Ляпчев: Освенъ това ние имаме належаща работа, която трѣбва да свършимъ преди коледните празници. И трето, както вече казахъ онзи день, моитѣ другари сѣ въ чужбина. . .

Х. Баев (з. в): Тѣ вѣчно сѣ въ чужбина.

Министър-председател А. Ляпчев: . . . и азъ не мога да се съглася да занимавамъ наново Народното събрание съ този въпросъ. Това е то, разберете го.

С. Омарчевски (з. в): Това ще бжде отъ полза за тезата на България въ чужбина, г. министре.

Министър-председател А. Ляпчев: Това е ваша претенция, не е моя.

С. Омарчевски (з. в): Защо не разберете тая работа? То нѣма да бжде отъ вреда.

Д-ръ И. Бешков (з. в): Съ това ние само ще подсилимъ позициитѣ на България.

Министър-председател А. Ляпчев: А бе, позициитѣ!..

С. Омарчевски (з. в): Позволете да разбираме и ние тия работи.

Председателстващъ А. Христов: Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за измѣнение чл. 18 отъ закона за земеделските опитни и контролни институти.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретаръ Д. Мангъровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Парламентарната комисиия по Министерството на земеделѣието и държавнитѣ имоти прегледа приетия на второ четене законопроектъ и внесе въ него известни допълнения. Ще ви прочета приетия отъ комисиията текстъ на законопроекта. (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за измѣнение чл. 18 отъ закона за земеделските опитни и контролни институти.

Членъ единственъ. Чл. 18 отъ закона за земеделските опитни и контролни институти се измѣнява въ следния смисълъ: „За построяване на най-необходимитѣ сгради въ държавнитѣ земеделски опитни и контролни институти и за осигуряване редовни и постоянни сръдства, необходими за правилното и бързо организиране и засилване на опитното дѣло въ страната, при Министерството на земеделѣието и държавнитѣ имоти се открива специална смѣтка — „Опитно дѣло“. Сумитъ по тази смѣтка се изразходватъ за опредѣленитѣ обекти въ приложения списъкъ, който съставлява недѣлима частъ съзъ настоящия законъ, като на първо мѣсто се задоволяватъ нуждитѣ на тютюневитѣ институти и опитни полета. Изразходването на сумитъ става съгласно закона за бюджета, отчетността и предприятията. Къмъ тази смѣтка се придаватъ следнитѣ приходи:

а) такси за анализи, опредѣления и изследвания, извършени отъ опитнитѣ институти по ведомството на Министерството на земеделѣието и държавнитѣ имоти, опредѣлени съ специални за това правилници, изработени отъ Министерството на земеделѣието и държавнитѣ имоти, въ съгласие съ Министерството на финансите;

б) специаленъ налогъ отъ по 1-20 л. на килограмъ изнесенъ тютюнъ, типъ „Басма“ и по 1 л. на килограмъ изнесенъ тютюнъ типъ „Баши-бали“.

Забележка. Този облогъ не засѣга реколтитѣ 1924—1928 г. включително“.

Председателстващъ А. Христов: Ще се гласува.

Които приематъ на трето четене законопроекта за измѣнение на чл. 18 отъ закона за земеделските опитни и контролни институти, както се прочете, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 10)

Пристъпваме къмъ точка втора отъ дневния редъ: първо четене на законопроекта за допълнение закона за пострадалиятъ отъ обществени бедствия.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Д. Мангъровъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 17)

Председателстващъ А. Христов: Ще гласуваме. Моля, които приематъ на първо четене прочетенния законопроектъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър-председател А. Ляпчев: Правя предложение да се гласува същиятъ законопроектъ по спешностъ и на второ четене.

Председателстващъ А. Христов: Има направено предложение за даване спешностъ на законопроекта. Който го приема, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

* За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 6.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретарь Д. Мангъргов (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“

за допълнение закона за пострадалите от обществени бедствия.

Председателстващ А. Христов: Моля, които приемат прочетеното заглавие на законопроекта, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Секретарь Д. Мангъргов (д. сг): (Чете член единствен — вж. прил. Т. I, № 17)

Председателстващ А. Христов: Моля, които приемат прочетен член единствен на законопроекта, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Пристъпваме към точка трета от дневния ред — първо четене на законопроекта за изменение закона за трудовите земеделски стопанства — продължение разискванията.

Има думата народният представител г. Христо Баралиев.

Х. Баралиев (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектът, който се внася от г. министъра на земеделието, и съ който се иска да се внесат известни изменения въ съществуващия закон за трудовите земеделски стопанства, дава възможност на народното представителство да хвърли един поглед върху голъмия аграрен въпрос у нас, да констатира онова, което е направено, да констатира ония празноти, които съществуват въ закона, а също така да набележи и онѣзи полезни изменения, които трѣбва да се направят въ него, за да може да се задоволи една съществуваща голѣма нужда въ нашата страна. Той дава възможност също така да се направи една преценка и на политиката на Демократическия съговоръ по отношение оземляването на земеделското население у насъ.

Г. г. народни представители! Въпросътъ за оземляването на безземелните и малоземелни земеделци у насъ е единъ въпросъ, който, по признанието на всички парламентарни групи, е отъ извънредно голѣмо значение за нашата страна; той все повече и повече се налага и ще се налага на вниманието на правителството, на вниманието и на народното представителство, защото той засѣга една голѣма, една значителна маса отъ земеделското население въ нашата страна. Една голѣма нужда отъ земя съществува въ нашата страна и тази нужда не само че не се намалява, но, напротивъ, тя все повече и повече се увеличава, тя все повече и повече расте. Това е затуй, защото числото на безземелните и на малоземелните земеделски стопани отъ година на година расте и се увеличава. Тая тенденция на увеличение числото на безземелните и малоземелни, особено следъ войните, се засили и се забелязва въ едни по-едри линии. Това увеличение числото на безземелните и на малоземелните, това увеличение числото на нуждающите се отъ земя се дължи на много причини, между които трѣбва да се отбележи на първо мѣсто увеличението на нашето население. Въ България населението расте извънредно бързо. Ние имаме най-голѣмъ процентъ на раждаемостъ и на увеличаване на нашето население. Въ продължение на известно число години населението въ България се е увеличило съ повече отъ 1½ милиона души. Докато числото на населението расте — което безспорно увеличава числото на земеделските стопанства — ние наблюдаваме, че политиката на въоръжение и на войни, която въ продължение на 50 години се следваше отъ нашите управляващи буржоазни партии за осъществяване на известни национални идеали, следъ като погроми и погребя тѣзи национални идеали, създаде известни пакости въ вътрешната и стопанска структура на нашето общество и стана причина да се намали нашата земеделска площ, като отъ България бѣха отрѣзани голѣми и плодородни късове земя. Количеството на земята се намали, а числото на населението се увеличи. Отъ насъ се откъснаха голѣми, позначителни, по-едри земеделски стопанства, а останаха въ нашата страна малки, дребни и планински земеделски стопанства. За увеличение числото на безземелните допринесе извънредно много и оная маса бѣжанци, които, прогонени отъ своите родни мѣста, бѣха принудени да намѣ-

рятъ мѣсто, да намѣрятъ приютъ, да намѣрятъ прибѣжище въ България. За тѣхъ и правителството, и държавата трѣбваше също така да се погрижатъ.

Но покрай тѣзи голѣми и общи причини, които действуватъ за увеличаване числото на нуждающите се отъ оземляване, ние имаме и друга по-специална причина, която действува за раздробяване на нашето земеделско стопанство — законътъ за наследството. Членоветъ на едно земеделско стопанство растатъ и съ умираше на главата на едно семейство става едно раздробяване на земеделското стопанство. И това раздробяване на земеделското стопанство създава също така малоземелни и нуждающи се отъ земя. Въпросътъ за раздробяването на нашето земеделско стопанство е единъ голѣмъ стопански въпросъ, който трѣбва да обърне сериозно вниманието на нашето правителство и нашите партии, защото целта на една държавна земеделска политика трѣбва да бѣде да създаде здрави и жизнеспособни земеделски стопанства. Ние не можемъ да имаме здрави и жизнеспособни земеделски стопанства, ако утре по една или друга причина могатъ да се разпадатъ. Ние трѣбва да вземемъ своевременно всички ония мѣрки, които сѣ необходими, за да могатъ здравите и жизнеспособни земеделски стопанства да бѣдатъ запазени и гарантирани отъ раздробяване. Азъ смѣтамъ, че въ туй отношение се налага да се взематъ бързи и сериозни мѣрки, за да не се влошава положението все повече и повече.

Но азъ съмъ длъженъ да констатирамъ и друга една причина, която напоследъкъ спомага извънредно много за увеличаване числото на нуждающите се отъ земя. Това е голѣмото и общо констатирано обедняване на селското население, което забелязваме въ България. Процесътъ на обедняването на нашето земеделско стопанство е единъ процесъ, който се забелязва, който взема голѣми размѣри и който вече се натѣква въ очите на всички ония, които има да се занимаватъ съ политиката и съ управлението на нашата страна. Нѣма вече две мнения въ Парламента, нѣма две мнения и въ управляващите, и въ опозицията, и въ цѣлия народъ, че българското село, българското земеделско население обеднява. Това обедняване, безспорно, изхвърля на улицата една значителна частъ безземеленъ работнически земеделски свѣтъ, който остава безпомощенъ, безъ срѣдства за съществуване, безъ възможностъ да приложи своя трудъ.

М. Мотевъ (д. сг): Само презъ вашите очи се вижда така; въ сѣщностъ не е така.

Х. Баралиевъ (с. д): Азъ не искамъ да се говори, че само презъ нашите очи е така. Защото оня, който се интересува отъ тоя въпросъ, той е забелязалъ, че тази констатация се направи и въ в. „Лъчъ“, и въ в. „Демократически съговоръ“, и въ всички опозиционни вестници; направи се отъ всички икономисти, отъ всички хора, които се занимаватъ съ земеделска политика и съ земеделското население у насъ. И тази именно констатация е, че нашето село обеднява, че то осиромашава, че животътъ въ него става все по-зле и по-зле и, че една значителна частъ отъ селското население се изхвърля на улицата, безъ земя, безъ възможностъ да приложи своя трудъ, безъ възможностъ за съществуване. Тази констатация не може да бѣде отричана тукъ, въ Парламента, по нея не може да се прави партизанска политика.

М. Мотевъ (д. сг): Не може да говори така оня, който нѣма педя земя. Ти нѣмашъ педя земя. Какъ ще давашъ своята земя другиму, за да му създавашъ жизнеспособно стопанство? Какъ ще посегнешъ на моя имотъ, за да го дадешъ на единъ лентяй? Не Ви е срамъ!

Х. Баралиевъ (с. д): Тѣй както върви политиката на Демократическия съговоръ, този процесъ все повече и повече ще се засилва. Ние виждаме, че се изхвърлятъ отъ селата излишни работни рѣце.

(Пререкание между народните представители М. Мотевъ, отъ една страна, и С. Кърловъ и Д. Даскаловъ, отъ друга страна)

Председателстващ А. Христовъ (Звъни) Моля, г-да!

М. Мотевъ (д. сг): Вие нѣмате абсолютно нищо общо съ земеделието. Имате хубавъ етикетъ „земеделци“, а въ сѣщностъ нѣмате нищо общо съ земеделието. Вие сте демагози въ душата си. (Възражения отъ земеделците) Какъ тѣй ще посегнешъ на моето священо право, което съмъ си спечелилъ? Ржката ти ще изсѣхне! Има основенъ законъ — конституцията, която освещава соб-

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 17.

ствеността и труда на човѣка. (Възражения отъ земледѣлцитѣ) Какво се смѣте? Вие нѣмате собственост. Не се лѣже вече българскиятъ народъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Г. Мотевъ! Ако Вие се чувствувате толкова компетентенъ по този въпросъ, вземете думата, елате тукъ и се изкажете.

М. Мотевъ (д. сг): Ще я взема.

Д. Даскаловъ (з. в): Ха, ще я вземешъ!

Х. Баралиевъ (с. д): Защото тѣзи въпроси нѣма да бждатъ разрешени съ крѣсци.

Та, следователно, този процесъ на осиромашаване, на обедняване, който се забелязва въ нашето село и който взема застрашителни размѣри, изхвърля на улицата маса безработенъ селски свѣтъ. Въ селото днесъ вече се забелязватъ излишни работни рѣце, които търсятъ приложение на своя трудъ въ българското национално стопанство. И кѣде тѣзи работни рѣце отъ селото ще приложатъ своя трудъ, дали въ селото или града, отъ гледна точка на интереситъ на националното стопанство, това не е важно за насъ. За насъ е важно на тоя безработенъ свѣтъ, който се създава, да му дадемъ възможностъ да приложи своя трудъ и да създаде доходъ за националното стопанство. Нашата задача трѣбва да бжде да увеличимъ националния доходъ, защото, увеличавайки националния доходъ, ние увеличаваме богатата на народа; ще му дадемъ възможностъ да живѣе по-добре въ всичкитѣ си разклонения, въ всичкитѣ си съсловия, въ всичкитѣ си класи, въ всичкитѣ си професии. И, следователно, ние не можемъ да останемъ съ затворени очи, когато виждаме тоя безработенъ селски свѣтъ да се изхвърля на улицата. Ние често пѣти тукъ говоримъ за оная опасна тенденция, която се забелязва въ нашия животъ — селянитѣ да бѣгатъ къмъ града. Това не става по капризъ, това не става отъ слободия; това бѣгане на селянитѣ отъ селото и застояването имъ въ града става отъ една голѣма нужда да живѣятъ, да намѣрятъ поминѣкъ, прехрана и просъществуване, да намѣрятъ приложение на своя работнически трудъ, понеже тѣ въ село нѣматъ възможностъ, това не имъ се отдава.

Но, благодарение на едно друго обстоятелство, че у насъ индустрията е слабо развита и че, следователно, нашиятъ градъ не може да даде възможностъ на излишнитѣ работнически рѣце отъ село да намѣрятъ работа въ града, ние виждаме, че въ града и въ селото се създава една излишна работническа армия, която може вече да бжде наброена, съ своитѣ семейства, на милионъ и повече. И тая работническа армия представлява отъ себе си единъ голѣмъ елементъ, за сѣдбата, за участъта на който ние ще трѣбва да се загрижимъ; утрешниятъ му день не може да ни бжде безразличенъ. Тия излишни работни рѣце влошаватъ и безъ това лошото положение на другия работнически и селски свѣтъ. Конкуренцията се засилва, тя се упражнява съ морални и неморални срѣдства. Предъ оня голѣмъ инстинктъ да се живѣе, често пѣти моралътъ и спокойствието сѣ турени на заденъ планъ, тѣ сѣ погребани. Тая конкуренция намалява надницитѣ, влошава трудовитѣ условия, създава единъ елементъ на несигурностъ, на неспокойствие, на безвѣрие, на анархия въ нашата страна. Това е най-болното мѣсто въ живота на една нация и на една държава. Ние нѣмаме абсолютно никакъвъ интересъ да създаваме масово количество работенъ свѣтъ, останалъ безъ хлѣбъ, безъ срѣдства за съществуване, безъ поминѣкъ, защото тогава той ще бжде единъ елементъ на несигурностъ, на безредие, на анархия въ нашата страна.

И, следователно, отъ тая гледна точка, въпросътъ за оземляването не е само въпросъ технически, не е само въпросъ земеделски, той е въпросъ социаленъ, въпросъ за гарантиране, за заздравяване реда, сигурността и спокойствието въ нашата страна. Той е въпросъ за стабилизиране на нашето национално стопанство, той е въпросъ за стабилизиране на нашата държава като такава и като стопанска единица.

Г. г. народни представители! Когато разглеждаме тия въпроси, нека бждемъ по-искрени. Ние имаме по-близки връзки съ българския земеделски свѣтъ, съ този безпомощенъ, слабъ икономически, потиснатъ и онеправданъ свѣтъ, на който държавата ще трѣбва да обърне по-сериозно внимание чрезъ съответни законодателни мѣрки. Тя трѣбва да му се притече на помощъ, да го подкрѣпи въ неговата борба за съществуване.

Съществуващата стопанска и парична криза, която занимава не само насъ тукъ, въ Парламента, но и всички вънъ отъ Парламента, която вече раздвижва всички сто-

пански съсловия въ нашата страна, която става една грозеца опасностъ за утрешния день на нашето национално стопанство и нашата държава — тая стопанска криза бушува въ едни голѣми, страшни размѣри въ българското село, между българското земеделско население, между земеделския свѣтъ.

Въпросътъ за кредита не е само въпросъ на индустриалци, на търговци, на занаятчи; въпросътъ за стопанската и парична криза е въпросъ, преди всичко и надъ всичко, на българския земеделски свѣтъ, на производителя-земеделецъ, на работника-земеделецъ, защото България е земеделска страна, и въпросътъ за стопанската и парична криза, която съществува, ще се разреши чрезъ засилване консомативната способностъ на това земеделско население, което съставлява $\frac{3}{4}$ отъ цѣлото население на нашата държава. Ние, следователно, трѣбва да си дадемъ точна смѣтка за истинскитѣ причини на кризата и тамъ да насочимъ нашитѣ усилия, а не да разглеждаме въпроса за стопанската и парична криза изолирано, откъснато, отъ гледна точка на тѣсни, егоистични, професионални или съсловни, интереси. Въпросътъ за стопанската и парична криза, повтарямъ, трѣбва да се постави общо отъ гледна точка на общитѣ интереси на нашата държава и на цѣлото национално стопанство. И когато така го поставимъ, ние ще видимъ, че действително въ срѣдата на земеделското население той е единъ отъ най-голѣмитѣ въпроси, и ние ще трѣбва да положимъ голѣми усилия и грижи, за да можемъ да го разрешимъ по-правилно. Днесъ една частъ отъ българското земеделско население страда отъ това, че не може да намѣри приложение на своя трудъ, друга частъ страда отъ това, че не може да намѣри пазари за своитѣ земеделски произведения, а трета частъ страда отъ туй, че не може да намѣри задоволителни цени за земеделскитѣ си произведения. И тукъ, г. г. народни представители, азъ искамъ да обърна вниманието на г. министра на земедѣлието, на г. министъръ-председателя и на цѣлия български Парламентъ, че въпросътъ за земеделската криза не може да бжде отхвърленъ, оставенъ настрана заради туй, че такава криза имало и въ другитѣ държави, че тя произтичала отъ това, че ценитѣ на земеделскитѣ произведения на международния пазаръ спаднали и, следователно, въ България тая криза е неминуема, срещу нея ние не можемъ да се противопоставяме. Не, г. г. народни представители, такава криза действително съществува, но срещу нея трѣбва да се взематъ своевременно енергични мѣрки, за да могатъ да бждатъ намалени нейнитѣ разрушителни послѣдствия. И доколко тукъ отъ тази маса (Сочи министерската маса) ни се разправя: „Кризата е обща, и въ Америка криза, и въ Франция криза, въ цѣлия свѣтъ криза, никакви мѣрки не можемъ да вземемъ, laissez faire, laissez passer, не пресилвайте нѣщата, оставете ги да си текатъ, както си вървятъ, времето ще изглади всичко“, и ние ставаме жертва на тази ориенталска политика, на това ориенталско безгрижие и даваме възможностъ събитията у насъ да текатъ съ сътресения, съ смутове, съ голѣми разрушения, въ други държави, напр., въ Франция, въ земеделска Унгария се взематъ бързи и енергични мѣрки, за да се помогне на населението по-безболезнено да изживѣе кризата. Днесъ нашето жито, нашиятъ курурузъ, изобщо нашитѣ зърнени храни не намиратъ пазари, не намиратъ цени. Г. г. народни представители! Поставете се въ положение на селянина-производител, който е положилъ трудъ, изкаралъ е стока, създавъ е нѣщо, а не може да намѣри пазаръ, не може да намѣри цена. Днесъ селянитѣ ви казватъ, че кофа царевича се продава по 2.—25—30 л. и не може да се намѣри купувачъ дори и при тая цена, която е далечъ подъ костуметата цена, и земеделскиятъ производител не може да задоволи най-голѣмитѣ си нужди. Това положение, г. г. народни представители, което е една сериозна опасностъ за $\frac{3}{4}$ отъ населението въ България, не може да не ни занимае и да не ни загрижи.

И. Бомбовъ (д. сг): Г. Баралиевъ! Позволете единъ въпросъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Позволете и ние да се занимаваме съ тия въпроси и да имаме гледище и разбиране по тѣхъ.

И. Бомбовъ (д. сг): Г. Баралиевъ! Единъ въпросъ. Вие констатираете, че ценитѣ на произведенията на нашия земеделецъ сѣ далечъ подъ костуметитѣ цени. Допущате ли, че ако седнемъ да изчислимъ костуметитѣ цени на нашитѣ земеделски произведения, бихме намѣрили нѣкакъвъ пазаръ навнѣнъ?

Х. Баралиевъ (с. д): Азъ ще дойда и на този въпросъ подиръ малко

И. Бомбовъ (д. сг): Вие казахте по-рано, че ние, ако страдаме, страдаме отъ това, че е намалена консомативната способност на нашето земеделско население. Върно е, но Вие не казахте, защо е намалена консомативната му способност, кои сж причинитѣ за това. Довършете докрай тази своя мисъл, за да разбулимъ тази демагогия.

Х. Баралиевъ (с. д): Не е въпросъ за демагогия; оставете тази демагогия.

И. Бомбовъ (д. сг): Вие не споменахте липсата на творческа способностъ въ нашия народъ. Ето голѣмата причина на тая работа. Намалена е консомативната способностъ, защото липсва творческа способностъ. Въпросътъ е да намѣримъ начинъ за повдигане творческата способностъ на нашия земеделски народъ. Тамъ е развезката. Всичко друго е демагогия. Нѣмало пазаръ! Че какъ ще има пазаръ, когато и вие знаете, че внасяме жито отъ вънъ на по-евтина цена?

Х. Баралиевъ (с. д): Г. г. народни представители. Виждате колко е сериозенъ и широкъ въпросътъ за стопанската и паричната криза у насъ, ...

М. Мотевъ (д. сг): Това Ви говори единъ собственикъ на малко земя (Сочи И. Бомбовъ), а Вие нѣмате никаква земя. Вие не можете да знаете какво е собственостъ.

Х. Баралиевъ (с. д): ... и, следователно, ние сме въ пълното си право да искаме отъ правителството да сложи тукъ, въ Парламента, за разглеждане този въпросъ.

М. Мотевъ (д. сг): Докато съществува нашиятъ основенъ законъ, не можешъ да правишъ отчуждавания на частни имоти.

Х. Баралиевъ (с. д): Въпросътъ за стопанската и паричната криза у насъ не може да бѣде изоставенъ поради туй, че нѣмало ограничение на кредититѣ и, следователно, нѣмало какво Парламентътъ да се занимава съ него. Ако поставимъ на разглеждане този въпросъ, ние ще се натъкнемъ на всичкитѣ ония голѣми въпроси, които и вие и ние повдигаме тукъ, и тогава ще видимъ какъ ще разрешимъ тѣзи въпроси.

М. Мотевъ (д. сг): Разрешаването на такива въпроси не става съ шумъ, а съ умъ. Разбирате ли?

Д. Даскаловъ (з. в): И това влѣзе въ стенографския дневникъ!

Х. Баралиевъ (с. д): Следователно, въпросътъ за намиране пазаръ, пласментъ на земеделскитѣ произведения и въпросътъ за цената на земеделскитѣ произведения сж въпроси за повдигане доходността на нашето земеделско стопанство, за усиляване неговата консомативна способностъ.

М. Мотевъ (д. сг): Добре ще направите да не говорите за земеделцитѣ. Говорете за адвокатското съсловие.

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Х. Баралиевъ (с. д): Въ земеделска Франция има законъ за търговията съ зърнени храни.

М. Мотевъ (д. сг): Ние сме България, а не Франция.

Х. Баралиевъ (с. д): Слушайте, господине, ако можете да разбирате. — Съ този специаленъ законъ, отъ който може да се констатира, че тамъ има излишъци отъ зърнени храни, първо, ...

М. Мотевъ (д. сг): Франция не изнася, а ние изнасяме.

Х. Баралиевъ (с. д): ... и, второ, че това, което французиятъ производителъ получава отъ зърненитѣ храни, не е достатъчно задоволително за него, съ този специаленъ законъ се взематъ и препоръчватъ редица мѣрки както за намиране пазаръ за зърненитѣ храни на френския производителъ, така и за гарантиране на една постоянна цена, която да обезпечи труда му и да повдигне неговата консомативна способностъ.

М. Мотевъ (д. сг): И на най-малкото Ваше производство ще намѣримъ пазаръ, но нѣмате никакво производство.

Х. Баралиевъ (с. д): Същото нѣщо ние виждаме да става и въ земеделска Унгария. И тамъ се създава специаленъ законъ, въ който се предвиждатъ специални мѣрки за продажба, за пласментъ на зърненитѣ храни и за гарантиране една цена, главно износна, за земеделския производителъ.

Ето защо, отъ гледна точка на добре разбранитѣ интереси на нашата страна и отъ гледна точка на по-бързото разрешаване на въпроса за стопанската и паричната криза у насъ, и ние тукъ, въ Парламента, трѣбва да вземемъ бързи мѣрки, съ които да се притечемъ на помощъ на бедстващото земеделско население, което днесъ не само че не може да се яви като консоматоръ на пазара, не само че нѣма срѣдства да задоволява своитѣ нужди и нуждитѣ на семействата си, но не може да изплати и данъцитѣ си и другитѣ си парични задължения, и неговиятъ имотъ и неговиятъ инвентаръ се продаватъ на безценица, за да се изплатятъ задълженията му, и то се отзовава на улицата гладно, безпомощно, безъ срѣдства, съ едно силно недоволство въ гърдитѣ си, което недоволство е твърде опасно, и нѣмаме интересъ да го поддържаме и засилваме.

М. Мотевъ (д. сг): Не е върно.

С. Кърловъ (з. в): Не е върно ли?

М. Мотевъ (д. сг): Не е върно.

С. Кърловъ (з. в): Въ Плѣвенско има 10 обявления, издадени отъ земеделската банка, за продажба на имоти.

М. Мотевъ (д. сг): Не е върно.

С. Кърловъ (з. в): Четоха ги тукъ, отъ трибуната. Какъ не е върно!

М. Мотевъ (д. сг): Това не сж частни имоти, а училищни.

С. Кърловъ (з. в): Земеделската банка издава тѣзи обявления за продажба на имоти на длъжницитѣ ѝ. (Глъчка)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Х. Баралиевъ (с. д): Г. г. народни представители! Съ тѣзи си думи искамъ да кажа, че земеделската проблема е много по-голъма и много по-сериозна, отколкото господинътъ (Сочи М. Мотевъ) отъ село може съ своя тѣсенъ умъ да я разбира и схваща.

Т. Ерменковъ (д. сг): Вие, г. Баралиевъ, сте виждали земя само въ саконя.

М. Мотевъ (д. сг): Азъ, като земеделецъ, трѣбва да Ви благодаря, че Вие, който не сте земеделецъ, се грижите за менъ!

Х. Баралиевъ (с. д): Не значи, че само земеделцитѣ, които работятъ земята, могатъ да разбиратъ земеделската политика. Попитайте Ваши по-интелигентни другари, попитайте проф. Мишайковъ, който не е никакъвъ земеделецъ, но който разбира отъ земеделска политика много повече, отколкото сто такива земеделци като Васъ.

М. Мотевъ (д. сг): Земеделска политика нѣма, а има мотика и работа. Какво разправяте Вие?

Х. Баралиевъ (с. д): Оставете тия просташки приказки.

М. Мотевъ (д. сг): За Ваша смѣтка остава тази Ваша мисълъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Следователно, земеделскиятъ въпросъ, г-да, е единъ много голѣмъ въпросъ.

М. Мотевъ (д. сг): И на менъ ми се иска като тебе да имамъ къща въ Севлиево и да я давамъ подъ наемъ, ама нѣмамъ. Какъ измѣдрихте това — земята да принадлежи на селския работникъ!

Х. Баралиевъ (с. д): Миналата вечеръ вашиятъ другаръ г. проф. Данаиловъ ви каза, че разрешението на голѣмия земеделски проблемъ у насъ не се състои само въ въвеждането на модерна техника въ нашето земледѣлие, а че е необходимо да се погледне и на социалната страна на проблема. Касае се да се създадатъ жизнеспособни земеделски стопанства и да се снабди съ земя тая грамадна милионна армия отъ безработни, отъ безземелни и малоземелни ра-

ботници. Голѣмиятъ въпросъ е да се гарантира трудътъ на земеделѣца, да не бѣде той ограбванъ чрезъ всевъзможни машинации и спекулации и поставенъ въ положение въ тежки моменти, като днешния, да продава на безценица своитѣ произведения. Разрешението на тия голѣми въпроси за гарантиране труда на земеделѣца, за повдигане производителността на земята, за снабдяването на малоземелнитѣ и безземелнитѣ съ земя, за създаването на жизнеспособни модерни земеделѣшки стопанства предполага една система, единъ планъ, една редица положителни, добре проучени мѣрки. Не е въпросътъ да се въведатъ само технически усъвършенствувания, така разпрѣснато, изолирано, както това прави г. министъръ Христовъ, полагащъ въ това отношение голѣми усилия.

М. Мотевъ (д. сг): Добре поне, че туй признахте. Добре, че признахте, че той прави извънредни усилия за повдигане производителността на нашето земледѣлие, когато по-рано не му признавахте тия усилия.

Х. Баралиевъ (с. д): Не е въпросъ само до въвеждането на дълбоката оранъ, която се мѣчатъ да прокаратъ въ нашето земледѣлие по единъ диктаторски начинъ, чрезъ глоби, заплашвания, конфискация на неговитѣ материали и пр. Никѣде не сме виждали земеделѣшки прогресъ, земеделѣшко-стопански напредѣкъ да е извършенъ съ диктатура, съ насилие, съ произволни административни мѣрки.

Прогресътъ въ нашето земеделѣшко стопанство ще се яви като резултатъ на по-високата култура, на познато знание, на по-сигурното земеделѣшко и професионално образование на нашия земеделѣлецъ, които единствено само ще му дадатъ възможностъ добре да манипулира и съ машинитѣ, и съ оръдията, и съ културитѣ, и съ всичко.

М. Мотевъ (д. сг): Приказкиятъ Ви сж хубави, но дѣлата Ви сж долни.

Х. Баралиевъ (с. д): Всичко това ще може да се постигне при следването на една система, на единъ планъ, при доброволното съчетание на усилията на всички, при създаването на едни благоприятни условия: кредити, пазари, цени и пр. и пр.

Следователно, въпросътъ за оземляването е една частичка отъ общия социаленъ земеделѣшки въпросъ, който тежи въ нашата страна и който, колкото и да се мѣчатъ вие да го отбѣгнете, подъ една или друга форма ще ви се наложи.

М. Мотевъ (д. сг): Ти трѣбва да разберешъ, че съ тоя законъ ще се върнатъ отнетитѣ земи на частнитѣ собственици, а не и на манастиритѣ и на Земеделѣската банка.

Х. Баралиевъ (с. д): Даването земя на земеделѣцитѣ не е единственото само необходимо условие за създаването на жизнеспособни земеделѣшки стопанства. Заедно съ земята вие трѣбва да дадете на селянина земеделѣшки инвентаръ, трѣбва да му дадете оръдия, трѣбва да му дадете възможностъ да може да приложи своя трудъ, а това предполага наличността на материални сръдства, на кредити. Кажете ми съ какви дългосрочни, трайни, безлихвени кредити снабдихте земеделѣшкия свѣтъ въ България, за да му дадете възможностъ да прилага своя трудъ, да направи поинтензивно своето земеделѣшко стопанство, доброволно, по свое съзнание, по свое разбиране, по свое разумение, ръководенъ отъ единъ планъ, отъ една система? Какво направихте вие? Нищо. Ето защо, казвамъ, въпросътъ за оземляването не е въпросъ само за раздаване на земя. Той е единъ голѣмъ въпросъ. Не искамъ тукъ подробно да се спирамъ на него; ще имаме и другъ пътъ случай да говоримъ отъ тая трибуна и, колкото по-често повдигаме таква въпроси, толкова по-добре за насъ. Но въпросътъ е много голѣмъ социаленъ въпросъ.

Законътъ за трудовата поземелна собственост, който се яви презъ времето на Стамболийски, презъ земеделѣшкото управление, е единъ законъ, който отговаряше на една съществуваща нужда.

М. Мотевъ (д. сг): Незаконенъ законъ!

Х. Баралиевъ (с. д): Може тоя законъ да има дефекти, може при своето приложение да бѣше изпорченъ, но той е единъ сериозенъ опитъ за задоволяване на една нужда и не трѣбваше да бѣде унищожаванъ, а трѣбваше да бѣде продълженъ, трѣбваше да бѣде развитъ, усъвършенствуванъ, за да може тая нужда, за чието задоволяване той бѣше създаденъ, да бѣде по-добре задоволена. Азъ не искамъ да кажа, че съ закона за трудовата поземелна собственост най-идеално се разреши въпросътъ за оземляването. Не, не искамъ да кажа туй. Но въ всѣки случай зако-

нътъ за трудовата поземелна собственост бѣше едно начало за разрешението на тази голѣма проблема. Вие имате върховния дългъ да продължите започнатото и да поправите грѣшкитѣ и дефектитѣ въ закона на Стамболийски. Обаче вие, имайки грижата да гарантирате само интереситѣ на голѣмитѣ земеделѣшки стопанства, какво направихте?

Тукъ азъ съмъ длъженъ да посоча и на онова гледище, на онова разбиране, което социалната демокрация има по земеделѣшкия въпросъ. Мнозина отдавна експлоатираха, казвайки, че социалната демокрация е противъ дребната собственостъ, противъ собствеността на нашия дребенъ земеделѣшки свѣтъ, че социалиститѣ щѣли да отчуждятъ, да експроприиратъ, да пролетаризиратъ дребнитѣ земеделѣшки стопани, щѣли да отнематъ тѣхната собственостъ и щѣли да ги направятъ голи работници.

Г. г. народни представители! Никога социалната демокрация не е била врагъ на собствеността на дребния земеделѣшки свѣтъ у насъ, където по едно щастливо съчетание ние имаме съединени собствеността и труда въ едни и същи рѣще. Социалната демокрация е единъ отъ най-добритѣ приятели на селянитѣ, на земеделѣцитѣ.

Т. Ерменковъ (д. сг): То е въпросъ на разбиране.

Х. Баралиевъ (с. д): Азъ не искамъ да се впускамъ по-надълго и нѣма да ви цитирамъ програмитѣ, действията, законитѣ, изработени въ това отношение отъ нашитѣ другари социалдемократи въ странство, гдето се пристѣпва къмъ конкретно разрешение на тѣзи голѣми въпроси: да се подпомогне земеделѣцътъ-стопанинъ въ неговото стопанство, да се повдигне производителността на земята, да се създадатъ по-голѣми доходи за гарантиране на единъ по-добъръ животъ. Следователно, въ това отношение ние трѣбва да бждемъ начисто. Социализмътъ не е врагъ на дребната собственостъ, въ която селянитѣ влегатъ своя трудъ заедно съ членоветѣ на своитѣ семейства. Напротивъ, ние, социалиститѣ, искаме чрезъ организиране на тия дребни стопани на почвата на кооперацията, чрезъ кооперирането на тѣзи земеделѣшки стопани на стопанското поле, да се направятъ жизнеспособни групи, за да могатъ да се приложатъ техническитѣ усъвършенствувания, за да може селянитѣ да има и нужния кредитъ, за да вложи въ своето стопанство и нужната техника и да има нужното образование, защото отдѣлнитѣ селянини, оставенъ днесъ самъ на себе си, при голѣмата конкуренция, която днесъ се изтършва на свѣтовния, на международния пазаръ, той е неконкурентноспособенъ, нѣма възможностъ да се бори самъ съ тия поѣчки и да ги наематъ. Днесъ той е смакванъ и все повече и повече пролетаризиранъ. Тази тенденция на пролетаризиране се отбелязва вече дори и отъ нашитѣ буржоазни икономисти, отъ нашитѣ професори. И тѣ не я отричатъ. Тази система на пролетаризиране ще се засилва, като продължаваме да следваме днешната пагубна стопанска политика за българското село за българския земеделѣлецъ. Ние, социалиститѣ, искаме чрезъ кооперирането на дребнитѣ земеделѣци да снабдимъ тѣзи последнитѣ съ земя, съ кредити, да имъ дадемъ образование, да ги снабдимъ съ машини, съ техника, да организираме тѣхното производство, да изкарваме организирано на пазара тѣхнитѣ продукти, да организираме и консомацията, да премахнемъ посредничеството между производителъ и потребителъ. И днесъ голѣмиятъ въпросъ, който се слага въ голѣмитѣ европейски държави, е: какво да се направи, за да могатъ да бждатъ примирени интереситѣ на производителъ съ тѣзи на консоматора? Тѣ ще бждатъ примирени чрезъ потребителната кооперация — когато консоматоритѣ се организиратъ — и чрезъ производителната кооперация — когато производителитѣ се организиратъ. И тогава отношенията ще бждатъ между организирани производители и между организирани консоматори и нѣма да бждемъ свидетели на такива парадоксални факти, на каквито сме свидетели днесъ: цената на зърненитѣ храни да пада, а цената на хлѣба и цената на другитѣ продукти да расте.

Моята мисль е, че социалиститѣ сж най-добритѣ приятели на земеделѣцитѣ и иматъ най-изпитания методъ за подобрене тѣхното положение — чрезъ кооперацията.

М. Мотевъ (д. сг): Представете си, г. Баралиевъ, че сто души безъ парче земя образуватъ кооперация. Какъ ще ги оземлите?

Х. Баралиевъ (с. д): Следователно, като гледаме тѣй на селянитѣ-земеделѣци, ние не можемъ да не подкрепимъ всички сериозни опити, които целятъ да ги снабдятъ съ земя. Какъ ще стане това снабдяване съ земя и при какви условия — това сж въпроси, които ще иматъ своето конкретно разрешение. Дайте да споримъ по тѣхъ, да приказваме, за да защитимъ закона. Но ние не можемъ да се противопоставимъ на оземляването на земеделѣцитѣ. И

това голямо възражение, което се прави, че нашият основен закон, конституцията, не позволявал да се отчуждава частната собственост, е несериозно и може да бъде преодоляно. Има начини и възможности, при които, спазвайки напълно конституционните постановления, може да се извърши оземляването. Ние имаме редица други закони у нас от друг характер, по които частната собственост е трябвало да се подчини на общия интерес.

Г. г. народни представители! Та каква държава, какво общество ще бъдем ние, когато ще искаме да възвзимаме и поддържаме неограничено частната собственост и частния интерес? Ние трябва да поддържаме, че всички частни интереси трябва да бъдат подчинени на общия върховен интерес на държавата и народа. И само когато вие поставите големия интерес на нацията, големия интерес на цялото българско работещо същество над интересите на отделни съсловия и отделни професии, само тогава можем да тласнем нашата държава по пътя на нормално стопанско развитие и да я гарантираме от сътресения, от катаклизми.

Старият закон за т. п. с. отговаряше на тази цел. Неговото дѣло трябваше да бъде продължено. Какво виждаме, обаче? Ние виждаме, че след 9 юний се направи опит да се минира тази голяма земеделска реформа, ...

М. Мотевъ (д. сг): Това е цяла лъжа!

Х. Баралиевъ (с. д): ... и да се минира отдолу. Само че тогава не се има куражът да се направи това открито и ясно, а се освободиха известни отчуждени части от земята на отделни земеделски стопани; увеличили се по размери посредствено и непосредствено обработваните части земи, които бѣха пригодни за земеделско стопанство, и се върнаха на собствениците имъ. И нека го кажемъ, г. г. народни представители, че това повръщане стана много произволно, че то стана съ неспазване големия интерес на земеделските собственици, които бѣха обработвали земята, че на много мѣста се извършиха редица административни произволи и земеделецът, който бѣше работил, съжалъ и вложилъ своя трудъ въ земята, бѣше изгоненъ отъ нея, бѣше изгоненъ отъ нивата и плодетъ на неговия трудъ бѣха ограбени отъ стария собственикъ. Той тогава не намѣри абсолютно никаква защита въ лицето на държавата. Но това, което не стана тогава, ние виждаме сега открито да продължава.

Х. Г. х. Петковъ (д. сг): Маринъ Петковъ въ с. Аязларъ притежаваше 550 декара ниви, които дружбашитѣ оценили за 33.000 л., по 60 л. декарътъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Азъ не казвамъ, че това трябваше да стане тъй.

Х. Г. х. Петковъ (д. сг): Ако тогава вие бѣхте на мѣстото на Маринъ Петковъ, щѣхте ли да дадете 550 декара ниви за 33.000 л., за да си купите съ тия пари вѣжета и да обесите себе си и децата си, които оставатъ като последни голтаци и просияци да се скитатъ по улицитѣ? Дружбашитѣ искаха да взематъ безъ пари този имотъ!

Х. Баралиевъ (с. д): Азъ не поддържамъ това.

Х. Г. х. Петковъ (д. сг): Щомъ като одобрявате този законъ на дружбашитѣ, кажете ми, ако имате толкова декара ниви, ще ги дадете ли за 33.000 л.?

Х. Баралиевъ (с. д): Чухъ. Ще ти кажа.

Х. Г. х. Петковъ (д. сг): Тоя законъ се създаде, за да взематъ рушвети дружбашитѣ, за да си пълнятъ каситѣ, за да накаратъ всѣки едъръ стопанинъ да отиде при народни представители, при министри. ...

С. Кърловъ (з. в): Маринъ Петковъ трябва да е заграбилъ тия имоти.

Х. Г. х. Петковъ (д. сг): Тоя човѣкъ, Маринъ Петковъ, умръ на края на четвъртия месецъ, следъ като му вземаха земята, ...

С. Кърловъ (з. в): Той не е работилъ тая земя самъ.

Х. Г. х. Петковъ (д. сг): ... и му заплатиха за нея 33.000 л., когато тя му струваше много повече — 3.000.000 л.

С. Кърловъ (з. в): Той е билъ лихваръ.

Х. Г. х. Петковъ (д. сг): И това било законъ! И вие одобрявате тоя законъ! Дружбашитѣ Ви ржкоплѣската затова,

защото тѣ се облажиха отъ този законъ. Тѣ заграбиха имотитѣ на хората, тѣ вършеха гешефти, тѣ вземаха много по-големи рушвети, отколкото бѣ определена отъ тѣхъ стойността на отчуждения имотъ. И, разбира се, че ще Ви ржкоплѣската, щомъ вие одобрявате този законъ.

М. Мотевъ (д. сг): Който вдигне ржка за тоя законъ, ржката му ще изсъхне.

Х. Баралиевъ (с. д): Изглежда, че господинътъ или не ме е слушалъ, или не ме е разбралъ.

Х. Г. х. Петковъ (д. сг): Азъ Ви слушахъ много добре. Вие разправяхте, че одобрявате тоя законъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Стариятъ законъ за т. п. с. имаше своитѣ грѣшки, ...

Х. Г. х. Петковъ (д. сг): Трябваше да ги посочите.

Х. Баралиевъ (с. д): ... той имаше своитѣ дефекти, но вие имате правото да поправите тия дефекти, а не да минирате цялата реформа за оземляване на безземелнитѣ. Вие можехте да гарантирате едно справедливо обезщетение на предишнитѣ собственици на отчужденитѣ земи — това сте властни на направите — но вие не можете да решавате безусловното връщане отчужденитѣ земи на частнитѣ стопани, и особено да искате да възвърнете, както сега искате съ този законопроектъ, земята на ония стопани, които не се занимаватъ непосредствено съ обработване на тия земи ...

Х. Г. х. Петковъ (д. сг): Маринъ Петковъ самъ е оралъ нивитѣ си, за да изхранва децата си, за да придобива богатства, които да остави на наследниците си, а не да ги обирахъ такива каго дружбашитѣ.

Д. Нейковъ (с. д): Хайде или пий сега едно кафе!

Х. Баралиевъ (с. д): ... които ги даватъ подъ наемъ, на изполища и пр. Ние трябва да разберемъ, че системата на даване земята подъ наемъ и на използването имъ подъ изполища е осъдена отъ земеделската наука. Най-хищното и най-непроизводителното използване на земята, това е даването ѝ подъ наемъ, за да я работятъ други хора.

Следователно, вие можехте, гарантирайки известно обезщетение по-справедливо, споредъ вашитѣ разбирания, на собственицитѣ на отчужденитѣ земи, да раздадете тия земи на безимотнитѣ и молюмотнитѣ, за да ги обработватъ тѣ непосредствено, да влагатъ своя трудъ и да се създадатъ по-жизнеспособни земеделски стопанства.

Х. Г. х. Петковъ (д. сг): Имаме много земя свободна. Съ меритѣ ще оземлимъ безземелнитѣ. Ние не демагогствуваме като Васъ и като дружбашитѣ, а надѣло оземлихме безземелнитѣ. Я идете въ паланкитѣ и въ селата, за да видите колко много хора сме оземлили. (Къмъ земеделцитѣ) Порано, когато ходѣхте по селата да агитирате, биехте се въ гърдитѣ и кавахте, че ще взематъ земята отъ богатитѣ, ще ги плащате по 60 л. декарътъ и ще ги давате на беднитѣ. Ще ми платишъ по 60 л. декарътъ моята земя, която азъ съ потъ на челото съмъ спечелилъ!

С. Кърловъ (з. в): Ти си я заграбилъ отъ държавата. Ще я вземемъ, разбира се.

М. Мотевъ (д. сг): Председателътъ на дружбата бѣше дошелъ въ нашата общинска канцелария въ с. Бориславъ и казваше, че Земеделскиятъ съюзъ ще вземе земята отъ богатитѣ, за да ги раздаде на сиромаситѣ. Азъ му отговорихъ: г. председателю, вие не сте дошли да грабите.

В. Драгановъ (з. в): Ти нѣмашъ нива, отъ която да не си открадналъ по 10 декара отъ твоитѣ съседи. Засрами се, хайдукъ такъвъ!

М. Мотевъ (д. сг): Ти само камѣни можешъ да копаяшъ. Земеделецъ! Ти се засрами!

Х. Баралиевъ (с. д): Ако добре се разбиратъ интереситѣ на земеделцитѣ, трябва да се създадатъ образцови и жизнеспособни земеделски стопанства. Но ние питаме г. министъръ Христовъ: въ продължение на 7 години, при режима на неговия законъ, колко образцови земеделски стопанства въ България се създадоха? Не съ сербезици, не съ произволи, не съ глоби, не съ актове ще се поощрява нашиятъ земеделецъ и нашето земеделско производство. Дайте образцови земеделски стопанства. Кажете сж тѣ?

Нъщо повече даже: отъ оная анкета, която е направена върху голъмитъ земеделъски стопанства у насъ, при наличността на това безимотно и малоимотно земеделъско население, при тая излишност на работни земеделъски ръце, при тая голъма конкуренция, при тия високи наеми, едритъ стопани не намиратъ смѣтка въ образцовото обработване на своитъ стопанства, защото тамъ сж необходими голъми капитали, тамъ сж необходими пазари, каквито не могат да се създадатъ. И днесъ вие сте свидетели, какъ голъмитъ, едритъ земеделъски стопанства у насъ пропадатъ, какъ тѣ фалиратъ, какъ тѣ се продаватъ. Преди известно време вие откупихте Милю Балтовия чифликъ, Милю Балтовото стопанство, . . .

М. Мотевъ (д. сг): Да, за обществена, а не за частна полза. То е нужно за обществото и държавата, а не за облагодетелстване на личности.

Х. Баралиевъ (с. д): . . . а скоро — както се говори — вие ще откупите и стопанството „Минкова махла“, на братя Харитови.

Вие, следователно, виждате, че у насъ има нъщо гнило, че има нъщо болезнено, и, следователно, не може така топтанджийски да се разсѣждава. Вие можехте да създадете и трѣбваше да създадете тия образцови земеделъски стопанства; вие имате всичката възможност, имате законния начинъ за това; вие имате материалнитъ срѣдства за това; вие имате съдействието на цѣлата държавна власт за това. Но вие досега не сторихте нищо. Ето защо, следователно, не може подя претекстъ, че ставатъ грѣшки и злоупотрѣбления при прилагането на закона, че имало известни недостатѣци, цѣлата земеделъска реформа да се минира и да се изостави.

Съ новия законопроектъ на г. министъръ Христовъ за измѣнение закона за т. з. с. ние виждаме, че окончателно се връщатъ земитъ на частнитъ стопани. Голъмиятъ принципъ, че земята трѣбва да принадлежи на тия, които я обработватъ, флзгрантно се нарушава!

М. Мотевъ (д. сг): Даже ако даватъ къща подъ наемъ, тя трѣбва да принадлежи на този, който живѣе въ нея! Не разправяйте такива нѣща, докато сжествува основенъ законъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Голъми аграрни реформи се извършиха и въ Чехия, и въ Ромъния, и въ Германия, и въ много други европейски държави, обаче единствени ние въ България се намѣрихме да минираме тоя принципъ, че земята трѣбва да принадлежи на тия, които я обработватъ, да туряме прѣти и да саботираме неговото приложение.

Г. г. народни представители! Това връщане земитъ на частнитъ стопани има и други практически неудобства. Та новитъ стопани вече сж приложили своя трудъ, тѣ сж вложили известни подобрения; нѣкои сж построили къщи, други сж направили лозя, трети сж направили бахчи, четвѣрти сж въвели наторяванията и редица подобрения. Сега вие имъ вземате тия земи и предоставяте на нашитъ общински съвети да се занимаватъ съ тия подобрения и тѣ да опредѣлятъ размѣра на обезщетенията, които трѣбва да имъ се дадатъ.

М. Мотевъ (д. сг): Отговорното правителство ще се погрижи за тѣхъ, а не вие.

Х. Баралиевъ (с. д): А при нашитъ политически и партизански нрави да подхвърлишъ единъ земеделецъ, който е направилъ голъми подобрения, който е направилъ къща, който е направилъ оборъ, който е направилъ сая, който е направилъ бахча, да търси своитъ обезщетения отъ общинскитъ съвети, това значи да не му дадешъ абсолютно никакво обезщетение, това значи да ограбишъ неговия трудъ и неговата собственост. Не можемъ ние, възвръщайки собствеността на едни, да ограбваме собствеността на други. Това не може да се проповѣдва и насърчава тукъ, отъ тая трибуна. Ето защо вие имате задължението да гарантирате и запазите интереситъ особено на тия земеделѣци, които нѣматъ никаква вина, защото тѣ сж получили земя по силата на единъ законъ и следъ 6—7—8 години, по силата на единъ другъ законъ, тая земя имъ се отнема на нова смѣтка. Тия колебания, тия поврати въ политиката на оземляването сж крайно пагубни, тѣ създаватъ недоволство, тѣ създаватъ материални щети, тѣ създадоха държавни разности повече отъ 100 милиона лева — нѣкои дори изчисляватъ, че Дирекцията за трудовата поземелна собственост е изразходвала 200 милиона лева за извършване на оземляването — и все пакъ въпросътъ за оземляването още не е окончателно разре-

шенъ! Тукъ ви се дадоха цифри — но азъ не искамъ да боравя сега съ тѣхъ — отъ които се вижда, че отъ близо 250.000 малоземелни и безземелни земеделъски стопанства, които подлежатъ на оземляване, сж оземлени само 55.000! А кога ще стане оземляването и на другитъ? При това въ тия 55.000 земеделъски стопанства влизатъ и оземленитъ бѣжанци. Ако не бѣше бѣжанскитъ заемъ, вие нѣмаше да извършите и това оземляване. Само съ срѣдствата на държавата какво оземляване щѣхте да извършите вие въ България? Вие виждате, че голъмиятъ въпросъ за оземляването на безземелнитъ и малоземелнитъ земеделъски стопанства стои още откритъ, той е зѣеща рана, той не е разрешенъ, той не е започнатъ още да бжде разрешаванъ.

М. Мотевъ (д. сг): Ще помислимъ и върху този въпросъ, когато дойде третиятъ мандатъ на Демократическия съговоръ. („Браво“ и ржкоплѣскания отъ съговориститъ) При третия мандатъ на Демократическия съговоръ, ще помислимъ и върху това.

С. Кърловъ (з. в): Ти нѣма да влѣзешъ тогава въ Камарата.

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни)

Х. Баралиевъ (с. д): Ето защо, г. г. народни представители, ние имаме дългъ да предупредимъ болшинството на Демократическия съговоръ, да предупредимъ правителството за голъмата язва, за лошитъ послѣдствия, които ще се създадатъ съ прокарването на този законопроектъ, който цели възвръщането земитъ на частнитъ стопани, защото въпросътъ за оземляването на малоземелнитъ и безземелнитъ стопанства остава на нова смѣтка откритъ. Вие оставяте грамадна частъ отъ българското земеделъско население на улицата, безъ подслонъ, безъ срѣдства за сжществуване. Чрезъ тоя законопроектъ, който вие прокарвате, чрезъ цѣлата социална и стопанска политика, която вие следвате съ вашитъ закони, държавата днесъ се явява въ услуга на едно малцинство отъ банкери, български и чужденци, които изсмукватъ жизненитъ сокове на нашия народъ. Политиката на банкеритъ и спекулантитъ днесъ е една отъ голъмитъ причини за сжществуващата стопанска и парична криза у насъ. Една добре разбрана стопанска политика диктува да се защитятъ интереситъ на грамаднитъ маси отъ земеделския работенъ свѣтъ. Вие не можете да искате тоя свѣтъ да стои гладенъ, босъ, голъ, безъ земя, безъ работа, ако искате той да бжде елементъ на миръ и спокойствие въ страната. Недейте се учудва тогава, че въ селото има недоволство, че въ селото крайнитъ елементи, елементитъ на анархията и на безредието, взематъ връхъ.

М. Мотевъ (д. сг): (Казва нѣщо)

П. Анастасовъ (с. д): Нѣма ли нѣкой да върже този човѣкъ?

Председателстващъ А. Христовъ: (Звъни) Г. Баралиевъ! Моля Ви се, привършете.

Х. Баралиевъ (с. д): Привършвамъ. — Г. г. народни представители! Поставете се вие на тѣхно мѣсто. Ако въ днешния моментъ на остра стопанска криза вие изхвърлите на улицата безъ хлѣбъ, безъ срѣдства за сжществуване и безъ работа грамадна частъ отъ българското земеделъско население, азъ ви питамъ: съ какво ще можете да се похвалите? Кolkото щете да приказвате тукъ, обаче сериознитъ хора, които гледатъ по-сериозно на нѣщата, безъ разлика на партии, надаватъ тревоженъ викъ. Вие виждате, че индустриалнитъ камари се събиратъ, виждате, че търговското съсловие се събира, виждате, че занаятчиитъ се събиратъ и обмислятъ положението; вие виждате, че въ селото долу бумти, клокочи недоволство. Това е резултатъ отъ вашата стопанска и финансова политика, която покровителствува само една шепа отъ банкери-капиталисти, които дори иска да превърне България въ една колония, жертва, обектъ на чуждия капиталъ. Вие, които приказвате „България надъ всичко“ и „България преди всичко“, отворихте вратитъ на Народната банка за чужденцитъ, вие имъ отваряте вратитъ и на другитъ голъми стопански предприятия. Ужъ вие сте патриоти, а ние виждаме, че въ България се вършатъ съвсемъ малко патриотични дѣла и България става жертва на чуждия грабителски капиталъ.

М. Мотевъ (д. сг): Ние не сме патриоти; вие сте патриоти, защото вие казвате: „Да вземемъ земята на този и

да я дадемъ на онзи! Въ войната азъ имамъ случаи да слушамъ нѣкои патриоти, като вастъ, да казватъ: „Ако ще и до синура на моята нива да е граница, но да си запазя нивата“.

Х. Баралиевъ (с. д): Политиката, която водите вие, е класова, тя създава класова омраза. Вие обвинявате насъ, социалистите, че сме били класова партия и водимъ класова политика.

М. Мотевъ (д. сг): Вие сте партия — безплодна дева отъ освобождението насамъ.

Д. Нейковъ (с. д): Какво си завикалъ бе, кречетало, тамъ? Какво си тръгналъ голъ, босъ, като въ село безъ кучета! Къде се намирашъ?

Х. Баралиевъ (с. д): Съ тази класова омраза, съ този класовъ законъ, който създавате, недейте се чути, че България не живѣе въ миръ, редъ и спокойствие. Ние, социалистите, които сме били винаги за единъ редъ, спокойствие и миръ въ държавата, казваме, че тая класова политика трѣбва да бѣде провалена и тя трѣбва да бѣде замѣнена съ една нова стопанска и финансова политика, въ която да доминиратъ голѣмитъ интереси на земледѣлци, на работници, на занаятчии, на дребни търговци, на дребнитъ сѣществувания, за да може да се гарантира животътъ, поминѣкътъ, сѣществуването на това грамадно болшинство, за да може да му се дадатъ повече блага, да може да се почувствува въ тая държава като елементъ на редъ, на сигурностъ. И утре, когато ги призовете да пазятъ тая държава, тѣ ще я пазятъ, както я пазиха по границитъ, много повече, отколкото фалшивитъ патриоти въ България, които днесъ развѣватъ чужди знамена надъ свонитъ банки. (Ржкоплѣскания отъ лѣвицата; възречения отъ сговориститъ)

Д. Нейковъ (с. д): (Къмъ М. Мотевъ) Хайде буюрумъ тамъ — върви на трибуната сега.

Д. Даскаловъ (з. в): Хайде, излѣзъ на трибуната, де!

Д. Нейковъ (с. д): Хайде, качи се на трибуната, де!

М. Мотевъ (д. сг): Вие сте толкова време народенъ представител и знаете, че не мога да говоря, понеже не съмъ записанъ, но на тебъ мога да отговоря. Когато председателътъ ми даде думата, тогава ще говоря.

К. Николовъ (д. сг): (Къмъ Д. Нейковъ) Той не работи съ устата като Васъ, а работи земята.

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Има думата народниятъ представител г. Милко Бечевъ.

М. Бечевъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! На 11 того, въ 23-то заседание, когато говорѣше народниятъ представител г. Добри Даскаловъ, г. министърътъ на земледѣлието го апострофира и, ако съмъ добре чулъ, му каза, че производството въ Ломска околия тая година е било много добро.

Г. министърътъ се обърна тогава къмъ мене и искаше да потвърди това обстоятелство, обаче азъ нищо не отговорихъ, като дадохъ да разбере г. министърътъ, че съмъ се записалъ и, като говоря, ще използвамъ случая да му отговоря на този въпросъ.

Г. г. народни представители! За производството на зърнени храни въ Ломска околия, що се отнася до пшеницата и царевичата, ще ми позволите да ви дамъ едни цифрови данни, които ги имамъ отъ официалната статистика.

Тая година имаме едно производство на царевича отъ 45.600.000 кгр. Миналата година поради сушата сме имали по-малко царевича, отколкото настоящата година. Тогавашното производство възлиза на 23.500.000 кгр. Сега, при производството за тая година, като се направи една смѣтка, че за храна на хората ще трѣбватъ 9.800.000 кгр., за храна на добитъка — 5.000.000 кгр., и за семе — 1.400.000 кгр., явява се единъ излишѣкъ отъ 29.400.000 кгр. Миналата година този излишѣкъ е билъ 18.400.000 кгр. Значи, излишѣкътъ тая година е съ 11.000.000 кгр. повече. Цѣлятъ този излишѣкъ, цѣлото това производство, бихъ казалъ, и днесъ се намира въ ржцетъ на нашия производител. Това, което ви съобщавамъ — относително въ кого е тазгодишното производство — се отнася не само за Ломска околия, но, доколкото имамъ сведения, то се отнася и до Видинска околия.

Не така стои, обаче, въпросътъ съ пшеницата. Миналата година сме имали 65.700.000 кгр. пшеница, а тая година — 50.000.000 кгр. Значи, тая година имаме съ 15.700.000 кгр. пшеница по-малко, отколкото миналата година. Отъ това производство за изхранване на населението сѣ нуждни 20.000.000 кгр., за семе — 8.400.000 кгр. Следователно, излишѣкъ тая година имаме 22.000.000 кгр. или съ 15.300.000 кгр. по-малко пшеница, отколкото сме имали миналата година. 4/5 отъ тазгодишното производство е въ ржцетъ на производителитъ, а само 1/5 е въ ржцетъ на търговеца.

Както виждате, почти цѣлото тазгодишно производство на царевичата, както и 4/5 отъ производството на пшеницата, е въ ржцетъ на производителитъ, а само една малка частъ е продадена и то за крайни нужди на ниска цена.

С. Кърловъ (з. в): За данѣци.

М. Бечевъ (д): Г-да! Ето ви едно обяснение на въпроса, защо нѣма нашиятъ производител пари. Царевичата и пшеницата сѣ въ ржцетъ на производителитъ, въ хамбаритъ на селенина още. Нѣма пазари, нѣма, следователно, и проданъ.

Д. Даскаловъ (з. в): Ако въ вашата околия пшеницата и царевичата не сѣ продадени, а сѣ въ хамбаритъ на производителитъ, не е така въ цѣла България.

С. Кърловъ (з. в): Пшеницата е още въ хамбаритъ на селянитъ, защото търговецътъ не купува.

С. Савовъ (д. сг): Лудъ ли е сега да купува царевича?

С. Кърловъ (з. в): Пшеницата е 3 л. За нея казвамъ.

С. Савовъ (д. сг): 1-50 л. е царевичата. Ти разбирашъ ли отъ търговия съ царевича? Какво ще я прави сега?

Д. Даскаловъ (з. в): Азъ казвамъ, че пшеницата нѣма кой да я купува и затова отъ Сърбия вие, отъ Демократическия сговоръ, патриотитъ, я докарахте.

П. Данчевъ (д. сг): Защото си простакъ и демагогствуващъ.

С. Кърловъ (з. в): Има сведения, че повече отъ 400 вагона сѣ докарани миналата седмица.

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

М. Бечевъ (д): Г. г. народни представители! Не е тамъ моята мисль. Моята мисль е друга. Ако има гладуващо население, ако има околии, въ които нѣма зърнени храни, дългъ е на првितелството, на държавата, тя да вземе отъ тамъ, където ги има, и да ги даде тамъ, където нѣма. Моята мисль е, че нашиятъ селянинъ-производител въ цѣлия Видински окръгъ има храни, но пари нѣма. Днесъ той не може да намѣри 100 л. кредитъ.

Д. Даскаловъ (з. в): Понеже хранитъ сѣ на безценица.

М. Бечевъ (д): Ще дойда до тамъ. — Този слабъ резултатъ въ производството на житото въ нашата околия позволете ми да го потърся не само въ общитъ причини, но да го потърся и на друго мѣсто — да го потърся въ ония опити, които се правятъ съ нововведенитъ културни сортове въ нашата страна и частно да го потърся и обясня съ въвеждането на житото № 16. Забелязано е, че реколтата отъ житото № 16, въведено въ насъ презъ 1926 г., ежегодно намалява количествено и качествено. Новиятъ сортъ жито № 16 въ сравнение съ мѣстното наше жито е далъ тази година и въ качество и въ количество по-слабъ резултатъ. Отъ нашето жито е получено на декаръ отъ 10 до 12, а въ повече мѣста въ околията ни 12—14 кофи (двойни декалитри), всѣка отъ 15 до 16 килограми чисто зърно, когато отъ житото № 16 на много мѣста въ нашата околия и въобще въ нашия край е получено 8, 10 до 12 кофи отъ единъ декаръ.

Г. г. народни представители! Известно е, че житото № 16, както и въобще новитъ сортове жита, сѣ културни сортове, които изискватъ по-специални и по-добри условия. Културнитъ сортове изискватъ благоприятна есенъ и благоприятна пролѣтъ. Благоприятната есенъ у насъ обикновено не могатъ да иматъ тѣзи сортове поради обстоятелството, че нашитъ сортове царевича късно зрѣятъ и, следователно, доста се прѣчи на вегетирането на новитъ

сортове жита. Пролѣтътъ пъкъ, отъ друга страна, имъ прѣчи често пакти поради това, че е дъждовна; прѣчи въ момента на цѣтенето или, както се изразяваме ние, въ момента на вързането на зърното. По тѣзи две причини, г. г. народни представители, вѣнъ отъ почвѣтъ, които навсѣкжде не подхождатъ за новитѣ сортове, изобщо взето доходитъ отъ тѣзи сортове сж колебливи. Това поне азъ съ тѣзи данни, които ви изнесохъ, доказвамъ за нашия край.

Следователно, преди да се сѣе пшеница или преди да се сѣе сѣди царевича, трѣбва да се знаятъ мѣстнитѣ условия. Царевичката изисква лека почва, лъсътъ, така нареченъ, т. е. рѣдка почва, която леко се оре и валежътъ не ѝ прѣчи. Какво значи това? Това значи, че днесъ ако вали дъждъ, утре спокойно може да се оре. За пшеницата подхожда сѣдната почва, т. е. преходътъ между глинещата и лъса.

Затова, г. г. народни представители, преди да въведемъ новитѣ сортове жита у насъ, трѣбваше да имаме единъ стопански планъ на нашата работна земя, за да се знаеше тя и по качество, и по видъ, и по мѣстни условия каква е и за какво е годна. Това, което става днесъ у насъ, поне въ нашия край, не значи нищо друго, освенъ да се правятъ опити съ новитѣ сортове и то на голѣми площи обработваема земя за смѣтка на нашия производител-стопанинъ. И кога продължава това да става? Това става, когато произведението на нашия земледѣлецъ нѣматъ пазари и цени, вследствие на което той е потъналъ въ задължения не само спрямо държавата, но и спрямо търговци на земледѣлски машини, лихвари, Земледѣлска банка и пр. и пр.

Не е преувеличено това, което чувамъ днесъ тукъ. Може би то да не е повсемѣстно, но е фактъ. Г. г. народни представители! Понеже зърненитѣ храни на нашия земледѣлецъ-производител нѣматъ пазаръ, нѣматъ цена, вѣобще не се търсятъ, още повече не се търсятъ и поради голѣмия вносъ на чуждо жито, той днесъ е въ такава положение, че за разни задължения трѣбва да жертвува своя добитѣкъ. Азъ видѣхъ съ собственитѣ си очи единъ конь, който струва 10 хиляди лева, да се продаде за 2—2500 л. Дойна крава, смѣтната по млѣкото, което дава, струва 8—9 хиляди лева, а се продава за 2—3.000 л. Г-да! Тукъ е моментътъ пакъ да забележа, както имахъ случай и другъ пътъ отъ тая трибуна да го сторя, че съ безразборното отрупване нашето земледѣлско дребно стопанство — дребно въ своето болшинство — съ земледѣлски машини и орждия, освенъ дето се посжкватъ продуктѣтъ, но съ това се и затруднява още повече финансовото положение на селянина. Г-да! Когато покупателната сила на нашия производител е сведена до нула, азъ смѣтамъ, че ще кажа истината, ако заявя, че една отъ главнитѣ причини за паричната криза, която владѣе въ нашата страна, е липсата на пари въ нашия производител; като нѣма въ него пари, нѣма и въ занаятчиата, нѣма и въ търговците, нѣма и въ банкера. Този отговоръ дължехъ да дамъ на г. министъра, който не можяхъ да му дамъ на 11 тогъ въ 23-то заседание.

Г. г. народни представители! Дохождамъ до законопроекта, който е на дневенъ редъ. Какво се иска съ настоящия законопроектъ? Понеже, съгласно чл. 2, букви б, ж и м на сега действующия законъ за т. з. с., въ състава на поземелния фондъ за т. з. с. влизатъ земитѣ на Българската народна банка, на Българската земледѣлска банка, манастирскитѣ земи и земитѣ на частни лица, надвишаващи максималния размѣръ на поземелната имъ собственостъ, а наличниятъ съставъ на фонда за т. з. с., образуванъ отъ общинскитѣ мери и държавнитѣ земи, ще бѣде достатъченъ да задоволи нуждата отъ земя, необходимъ за оземляване на всички лица и институти, изброени въ чл. 1 на закона за т. з. с., и поради това, че окончателното отчуждаване на първата категория земи и предаването имъ въ собственостъ на новитѣ приобретатели ще ангажира една доста чувствителна сума — а по моитѣ изчисления, тази сума едва ще надмине 30.000.000 л., необходими за тѣхното заплащане — иска се да се освободятъ отъ отчуждения по закона за т. з. с. земитѣ на Българската народна банка, Българската земледѣлска банка, манастирскитѣ и земитѣ на частнитѣ лица и пр., които въ фонда сега възлизатъ на не повече отъ 60 хиляди декара, при единъ наличенъ фондъ отъ общински и държавни земи надъ 3.000.000 декара. Това се иска съ законопроекта.

Г. г. народни представители! Преди да кажа нѣколко думи за самия законопроектъ, необходимо нужно е да ви дамъ цифрови данни за онова, което е станало досега по оземляването на малоземелнитѣ и безземелни хора въ нашата страна, съ какви имоти и колко декара е разполагала дър-

жавата при това оземляване и, въ края на краищата какъвъ е крайниятъ резултатъ отъ всичко това.

Г-да! По закона за т. п. с. кои земи се отчуждиха и се образува фондъ за т. п. с.? Фондътъ за т. п. с. се образува отъ държавни земи 66.000 декара, общински земи 159.000 декара, отъ манастирски земи 23.000 декара, отъ частни земи 350.000 декара. Частни земи сж били завзети 800.000 декара, обаче причислени къмъ фонда сж били само 350.000 декара. Всичко причислени къмъ фонда т. п. с. земи, готови за раздаване, сж били 690.000 декара. Законътъ цѣлѣше тогава да отговори на една обществена нужда, обаче приложението му не преследваше тая задача, особено оценките, и това създаде недоволство и лошо настроение. При оземляването по закона за т. п. с. центърътъ на тежестта бѣше върху частнитѣ земи, обаче всичко на всичко сж били причислени къмъ фонда за оземляването само 350.000 декари отъ тѣхъ.

По закона за т. з. с. отъ 1924 г. какво е положението? Отъ кои земи остана да се образува фондътъ т. з. с.? Отъ държавнитѣ земи — 800.000 декара, отъ общинскитѣ земи — 1.280.000 декара, отъ манастирскитѣ земи — 23.000 декара и отъ частнитѣ земи — 101.000 декара. Тукъ ще направя една забележка: разликата до 350 хиляди декара частни земи — 250.000 декара — бѣха земи, освободени по чл. 34 отъ закона за т. з. с. Кои бѣха причинитѣ за освобождението имъ? Поради увеличението на нормата отъ 100 декара на 300 декара. Вие знаете, че по закона за т. п. с. трудовитѣ земледѣлски стопанства бѣха само до 100 декара, а по закона за т. з. с. се увеличи до 300 декара. Това е първата причина.

Втората причина е поради броя на членоветѣ на семействата, чиито земи сж били отчуждени.

И трета причина — поради разширението на понятието „прѣкъ стопанинъ“. Вие знаете, че по закона за т. п. с. можеха да иматъ земя, въ кръга на този размѣръ, който ви посочихъ, само онѣзи, които взематъ прѣко участие въ обработването на земята. Споредъ закона за т. з. с., това нѣщо, обаче, се измѣни.

Така че по фонда т. з. с. имаме всичко 2.200.000 декара формално причислени. Непричислени близо 800.000 декара отъ непресушени блатъ, келяви гори и др.

Следъ като се освободятъ, г. г. народни представители, по тоя законопроектъ, който дебатирате сега, частнитѣ земи въ размѣръ на 60 хиляди декара, на каква и колко земя ще разчитаме, за да можемъ да доразрешимъ задачата на оземляването? Ще разчитаме, както по-детайлно ще видите по-нататѣкъ, на 600 хиляди декара. Откъде ще имаме, г-да, тази земя? Ще я имаме, първо, отъ изключенитѣ отъ обекта на горскитѣ стопанства земи; второ, отъ пресушени общински и държавни блатъ, и, трето, пакъ отъ меритѣ. Както виждате, сегашниятъ законопроектъ, съ който се иска да се измѣни въ известната вамъ частъ законътъ за т. з. с., цели да разреши задачата пакъ съ държавни и общински земи въ различие отъ закона за т. п. с. Центърътъ на тежестта на закона за т. з. с. е въ държавнитѣ и общинскитѣ земи. Трѣбватъ, обаче, още 400 хиляди декара земи, за да може да се оземлятъ всички 209 хиляди семейства, отъ които чакатъ да бѣждатъ оземлени 58 хиляди семейства отъ 600-тѣ хиляди декара, които имаме отъ тѣзи източници, които изброихъ по-горе. Освенъ тѣхъ имаме още 51 хиляди семейства, за които сж нуждни именно горнитѣ 400.000 декари.

Нека направимъ една малка рекапитулация на земитѣ, съ които разполагаме и съ които ще оземляваме. Оземлени мѣстни семейства досега имаме 70 хиляди; оземлени бѣжански семейства — 30 хиляди; ще бѣждатъ оземлени съ 600-тѣ хиляди декара още 58 хиляди семейства. Всичко, следователно, ще оземлимъ 158 хиляди семейства. За да оземлимъ и останалитѣ 51.000 семейства до 209 хиляди, споредъ сведенията на Дирекцията за т. з. с., ние ще трѣбва да търсимъ земя за тѣхъ.

Ще ви дамъ една друга смѣтка все за пояснение, защото, простете ми, това, което тѣзи дни тукъ се говори, не бѣше подкрепено съ черно на бѣло, какво имаме, съ какво разполагаме, колко сме оземлили, колко още имаме да оземляваме. А това е голѣмиятъ въпросъ.

Споредъ настоящия законопроектъ, имаме три милиона декара. Азъ направихъ тукъ смѣтка и казахъ кжде именно г. министърътъ трѣбва да търси земи, за да достигне тази цифра отъ три милиона декара. Добре, но за оземляването на всички малоземелни и безземелни трѣбватъ крѣгло 4 милиона декара. Имаме 3 милиона декара, както ви казахъ, съ които вече сж оземлени една частъ малоземелни и безземелни, и ще добиемъ още 600 хиляди декара отъ общински и държавни земи, за да дооземлимъ 58-тѣхъ хиляди семейства. Значи, имаме налице, по законопроекта, 3 милиона декара; къмъ тѣхъ ще прибавимъ земята, която ще се добие отъ обекта на горскитѣ сто-

панства, отъ общинските и държавните блатата и отъ меритъ — 600 хиляди декара, или общо 3.600.000 декара земя. Явява се недостигъ 400.000 декара.

Г. г. народни представители! Необходимо е, нужно е държавата да намъри тѣзи 400.000 декара, за да могатъ да бждатъ оземлени и останалитѣ 51.000 семейства. Къде ще ги намъри държавата, не зная, но тя трѣбва да ги намъри, защото е необходимо да бждатъ оземлени и тѣзи семейства, за да не могатъ тѣ да търсятъ причинитѣ на тѣхното неоземляване въ ония декари земя, които настоящиятъ законопроектъ цели да освободи. Това е необходимо, за да можемъ горе-долу да задоволимъ тази нужда и да разрешимъ поставената задача.

Съ други думи, г-да, колко семейства сѣ оземлени? По закона за т. з. с. сѣ оземлени около 70 хиляди мѣстни семейства съ 1.500.000 декара.

М. Мотевъ (д. сг): Знаемъ ги. Каква нужда има да ни ги казвашъ?

М. Бечевъ (д): Е, може нѣкой да не ги знае. — Оземлени сѣ и 30.000 бѣжански семейства съ още 1.500.000 декара. Всичко 3.000.000 декара земя ще считаме, че е раздана; 58-тѣхъ хиляди семейства ще се оземлятъ съ 600-тѣ хиляди декара. Значи, за всичко 158.000 семейства е намѣрена земя 3.600.000 декара, а за 51.000 семейства до 209.000 семейства земя нѣма. Мѣстнитѣ жители сѣ оземлени съ по 25—30 декара, като срѣдниятъ типъ на тѣхното оземляване е 25 декара на лице, когато при оземляването на бѣжанцитѣ срѣдниятъ типъ е отъ 30—40 декара. Необходимо бѣше да ви изтъкна това обстоятелство, за да не бждете въ недоумение какъ така 70.000 мѣстни семейства да сѣ оземлени съ 1.500.000 декара, а само 30.000 бѣжански семейства да сѣ оземлени тоже съ 1.500.000 декара земя.

По-нататъкъ, г-да, трѣбва да ви кажа, че, по моитѣ разбирания, оземляването върви бавно, даже и при тази процедура, която, се следва въ Дирекцията за т. з. с. Като ви казахъ 70.000 мѣстни семейства сѣ оземлени общо съ 1.500.000 декара земя, и досега сѣ издадени 35.000 акта, а има за издаване още 20.000 акта. Отъ издаденитѣ 35.000 акта сѣ визирани само 13.000. Значи, 13.000 сѣ вече законни стопани, собственици на земята, която е раздана. Азъ не зная коя е причината за това бавене, но чини ми се, че въ това отношение Дирекцията за т. з. с. ще трѣбва да си даде повечек трудъ, за да може да ликвидира съ този въпросъ въ по-скоро време.

Има друго едно обстоятелство. 70 души сѣ поискали да бждатъ признати тѣхнитѣ стопанства съ обща площъ 163.000 декара, при срѣденъ размѣръ на стопанство отъ 2.339 декара, за образцови. Дирекцията за т. з. с. е признала за образцови стопанствата само на 30 души съ срѣдно 2.550 декара на стопанство, а на останалитѣ 40 души не сѣ признати. Каква ще бжде съдбата на тѣхната земя, какво е станало съ нея досега, ще чакамъ да чуя обяснението на г. министъра на земледѣлието.

(Председателското мѣсто заема председателятъ)

Г. г. народни представители! Съ закона за т. з. с. се цели да се омекоти социалната криза у насъ следъ тежкитѣ войни чрезъ оземляването на населението. Азъ не намирамъ друга нѣкоя по-голяма задача нито въ първия законъ, нито въ втория. Че аграрниятъ въпросъ е сериозно зададенъ и чрезъ двата закона, азъ не мога да се съглася съ това; но че временно могатъ да се задоволятъ известни обществени нужди, съ това съмъ съгласенъ. Вършейки това, ние целимъ да създадемъ едни до известна степенъ солидни селски стопанства.

Но, г. г. народни представители, бихме ли могли да направимъ това, като имаме предъ видъ съображенията, които ще ви изброя? Поради дребния характеръ на нашитѣ селски стопанства, при нашия законъ за наследствата и при срѣдния типъ на оземляване, както ви казахъ, отъ 25—30—40 декара, възможно ли е действително чрезъ оземляване, като вземемъ земя отъ едни и я дадемъ на други, да създадемъ едни жизнеспособни, както се каза отъ тая трибуна, земледѣлски стопанства? При тия данни, съ които азъ разполагамъ, не вѣрвамъ, че ще можемъ да постигнемъ гонимата целъ.

Г-да! Какъ се притежава нашата обработваема земя?

Броятъ на притежанията по категории. Споредъ една статистика, която е малко по-точна отъ онай, която се изнесе преди нѣколко дена тукъ, ние имаме едри притежания: по-големии отъ 5.000 декара — 91, отъ 3.000 до 5.000 декара — 99; отъ 2.000 до 3.000 декара — 154; отъ 1.000 до 2.000 декара — 592; отъ 500 до 1.000 декара — 2.223; всичко едри притежания имаме 3.159.

Втора категория — срѣдни притежания. Притежания отъ 400 до 500 декара имаме 1.933; отъ 300 до 400 декара

— 5.017; отъ 200 до 300 декари — 17.304; отъ 150 до 200 декари — 26.718; отъ 100 до 150 декара имаме 67.610; всички срѣдни притежания имаме 117.682.

Третата категория — дребни притежания. Притежания отъ 75 до 100 декара имаме 67.512; отъ 50 до 75 декара — 106.598; отъ 40 до 50 декара — 57.772; всичко дребни притежания имаме 231.882.

Малоземелни притежания. Отъ 30 до 40 декара имаме 68.343 притежания, отъ 20 до 30 декара — 86.500; отъ 10 до 20 декара — 191.148; отъ 5 до 10 декара — 113.446; отъ 0 до 5 декара — 180.304; всичко малоземелни притежания имаме 639.741. Значи, притежания отъ 40 до 100 декара, срѣдни притежания, имаме 231.882 и притежания отъ 5 до 40 декара 639.741.

Следователно, виждате, както споменахъ и по-рано, че нашитѣ селски стопанства въ своето болшинство сѣ повечко дребни притежания.

Г-да! При туй положение, при тая цифра на дребни селски стопанства и при наличността на оземляването по типа селски стопанства до 40 декара — въ разни мѣста различни, споредъ мѣстнитѣ условия, отъ 25—40 декари — ние едва ли ще можемъ да разрешимъ зададената задача, още повече при днешната криза, именно да създадемъ едни жизнеспособни и здрави селски стопанства и отъ тамъ да разчитаме, г-да, на едно по-интензивно производство.

Следователно, ние мислимъ, че освенъ законнитѣ причини, които съществуватъ у насъ, като законътъ за наследствата, има и редъ други причини, които прѣчатъ, за да можемъ да създадемъ действително у насъ едни здрави и жизнеспособни селски стопанства. При тѣзи притежания и при ограничения размѣръ отъ 100 до 300 декари, ние сме противъ ограничението. Ние не желаемъ, г-да, да има ограничение относително размѣра на земята, защото тогава ще се противопоставимъ на голѣмата задача, която сме си поставили — да създадемъ едни по-интензивни землевладения и да засилимъ производството на нашата страна. И най-сетне, ние трѣбва да оставимъ нашия земледѣлецъ, селски стопанинъ, да има единъ стимулъ въ обработването на земята, своя гонима целъ, своя задача. Това трѣбва да го направимъ още предъ видъ на факта, че имаме единъ прирѣстъ на нашето население, едно бързо увеличение членовѣтъ на нашето земледѣлско семейство. При тоя фактъ, че земята и по тоя начинъ се раздробява, ние смѣтаме, г-да, че съ законъ не трѣбва да прѣчимъ на тия селски семейства, умножаващи се, да намѣрятъ своя поминѣкъ въ селото, да намѣрятъ своя поминѣкъ въ земята. Трѣбва да вдѣхнемъ въ селската челядь любовъ къмъ земята, а не да я оставимъ, поради една или друга причина, да остане безъ земя и около ѝ да бжде обрнатъ къмъ градовѣтъ и тамъ да търси своя поминѣкъ, било като чиновници, било въ разни други служби, което, за голѣмо съжаление, можемъ да констатираме, а именно: здрави селски синове, вмѣсто да се заловятъ съ обработването на малкото или много земѣ, която притежава семейството, да търсятъ своята прехрана, своя поминѣкъ въ градовѣтъ, ставайки стражари, детективи и пр. и пр., и по този начинъ да ги отвикваме отъ работа и да ги развращаваме.

Г. г. народни представители! Две думи по законопроекта. Ние считаме, предъ видъ на общитѣ условия, при които живѣемъ, че този законопроектъ се внася не навреме въ Камарата, че това можеше да се отсрочи. Неговото внасяне, неговото разглеждане въ Народното събрание можеше да стане малко по-късно. Дотогава, докогато не сме намѣрили недостига земя отъ 400.000 декара, съ които да оземлимъ останалитѣ още 51.000 семейства, смѣтаме, че съ този законопроектъ разрешимъ ли така въпроса, както той цели да бжде разрешенъ, ние ще създадемъ известни настроения. Мене ми се каза отъ Дирекцията за т. з. с., че тия 60.000 декара земя, които сега ще ги освободимъ, сѣ отдавна въ рѣцетѣ на своитѣ стари стопани. Тѣ ги стопанисватъ, тѣ ги обработватъ. Нѣкой отъ тия земи се даватъ подъ наемъ, както и при стария законъ за т. п. с. имаме същото положение — земи отъ този родъ се даваха подъ наемъ, но не отъ стопанитѣ имъ, но отъ Дирекцията за т. п. с. Тя прибираще наемитѣ, съ които посрѣщаше разходите за своята издрѣжка.

Та, казвамъ, тая земя, 60.000 декара, е въ рѣцетѣ на старитѣ ѝ стопани, при условие, че ще бжде на разположение на държавата, за да оземлява съ нея нуждающитѣ се отъ земя. А целта на настоящия законопроектъ е именно да премахне това условно положение, при което сѣ повърнати тия земи на тѣхнитѣ стари стопани.

Азъ смѣтамъ, че когато въпросната земя е въ рѣцетѣ на старитѣ ѝ стопани, когато тѣ си я експлоатиратъ, когато тѣ може би я даватъ и подъ наемъ на селяни, при положението, че имаме да оземляваме 51.000 семейства и не сме намѣрили потрѣбнитѣ 400.000 декара земя, за да ги

оземлимъ, вие не трѣбва да приемате този законопроектъ, защото ще извършите една работа, съ която ще раздразните известни срѣди, известни хора и ще дадете оръжие въ ръцетѣ на ония, които гледатъ да използватъ всѣко едно срѣдство за борба противъ мѣрките на нашата държава, макаръ и законни.

Г-да! Каза ми се отъ друга страна, че мнозина отъ ония хора, въ ръцетѣ на които имало части отъ тази земя, повръщането на която се иска съ настоящия законопроектъ, сж вече оземлени. Добре, ако това е истина, тогава земята, която ще е необходима за оземляването на 51.000 семейства, ще бжде много малко. Нека тогава правителството отложи разглеждането на този законопроектъ, докато намѣри нуждната земя, за да дооземли тия семейства. По този начинъ, както казахъ, макаръ и временно, ще удовлетворимъ една обществена нужда, именно оземляването на малоземелнитѣ и безземелнитѣ въ нашата държава.

Г-да! Въ заключение ще кажа, че както законътъ за т. п. с., така и законътъ за т. з. с. преследватъ една и сѣща цель: отчуждавайки частни земи за обществена полза, което донѣкъде хармонира съ нашата конституция, която позволява отчуждаването на частни земи за пѣтища и за други обществени нужди, да се създадатъ съ отчужденитѣ земи нови стопански единици, задоволявайки справедливо обществени, социални нужди, създадени следъ войнитѣ, и по този начинъ да се засили производството на нашата страна.

Разбирайки така смисъла на закона за т. п. с., както и на закона за т. з. с., ние не можемъ да бждемъ и не сме противъ принципа на оземляването. Но дотогава, докогато не ни се даде смѣтка отъ г. министъра на земледѣлието за досегашнитѣ отчуждения, въ смисълъ не само колко и какви сж отчужденитѣ земи, но и какви резултати имаме, т. е. колко здрави, нови трудови стопански единици сж създадени и тѣхното създаване какво отражение е дало за нашето производство, ние нѣма да гласуваме за този законопроектъ и подобни нему и считаме, че проблемътъ на оземляването е само поставенъ на разрешение, но не е и намѣрено неговото правилно и справедливо разрешение. Толкозъ по законопроекта.

Нѣколко думи-относително Дирекцията за т. з. с. или както тѣ се нарича Ликвидационно бюро. Г. г. народни представители! У насъ често пѣти се вършатъ работи, които, какъ да ви кажа, въ очитѣ на нашето общество се виждатъ за неособено сериозни. Отъ Дирекцията за т. з. с. ние създадохме Ликвидационното бюро. Г-да! Какво собствено направихме? Дирекцията си съществува, само подъ друго име: сѣщиятъ директоръ, сѣщиятъ началници на отдѣления, почти сѣщиятъ персоналъ си е тамъ, само че не се нарича Дирекция за т. з. с., но се нарича Ликвидационно бюро. И сегашниятъ директоръ на Ликвидационното бюро — който е едно и сѣщо лице — ще ликвидира своята работа, бидейки директоръ на дирекцията. Нѣма смисълъ цѣлата тази работа. Но на всѣки случай, г-да, по сведенията, които азъ добихъ, тая дирекция има още работа. Има да оземляваме още 51.000 семейства; има да търсимъ още 400.000 декара земя, за да оземлимъ тия семейства; има 20 околии въ България, въ които поменъ отъ оземляване нѣма. Следователно, има работа за дирекцията, но дайте, г-да, да ѝ дадемъ единъ сериозенъ характеръ, т. е. дирекция ли ще бжде, ликвидационно бюро ли ще вжде, или ще бжде частъ или отъ едното, или отъ другото и ще ѝ придадемъ къмъ Министерството на земледѣлието, но дайте, казвамъ, да ѝ дадемъ единъ сериозенъ видъ. Но тѣй, както държимъ дирекцията — въ тоя видъ, въ тоя съставъ и всѣки день говоримъ, че ще ѝ закриваме, нищо друго не правимъ, освенъ да всѣваме една особена психика, позволете ми така да се изкажа, въ хората, които стоятъ тамъ — да живѣятъ винаги подъ впечатлението, че тѣ утре ще бждатъ изгонени и да не работятъ не никакъ, но слабо да работятъ. Азъ ви казахъ, че досега сж издадени на оземлени семейства 35.000 крепостни актове, отъ които едвѣмъ 13.000 сж визираны отъ дирекцията, сир. всичкитѣ формалности по тѣхъ сж изпълнени. Въ тая дирекция има великолепни хора, добри работници, но има и хора, които не трѣбва да стоятъ тамъ — азъ сѣмъ говорилъ за това на достоуважаемиятъ министъръ на земледѣлието г. Димитъръ Христовъ, мой добъръ приятелъ — които трѣбва да бждатъ смѣнени. Г. г. народни представители! Азъ не мога да се съглася съ мнението, което се създава у нѣкои хора, че въ тая дирекция нищо не се работи, че тя е едно дембелхане. Не е вѣрно, че хората тамъ не работятъ. Тамъ има нѣколкомина чиновници...

Д. Даскаловъ (з. в): Не се работи нищо!

М. Бечевъ (д): Моля Ви, недейте влага страсть по единъ толкова голѣмъ въпросъ, какъвто е оземляването. Задачата на дирекцията е да оземли нашитѣ безземелни и мало-

земелни стопани. Дайте да съобщимъ на г. министъра грѣшките, ако има такива, и когато ги съобщимъ съ желанието да се стори добро, азъ вѣрвамъ, че ще се взематъ мѣрки и само по себе си ще се направи това, което трѣбва. — Та, казвамъ, въ дирекцията има известни чиновници, които ще трѣбва да бждатъ смѣнени.

Г. г. народни представители! Азъ сѣмъ избраникъ на Ломска околия. Азъ ходя по селата, мене ме интересуватъ всички въпроси, които интересуватъ и васъ. Но азъ не мога да отида въ с. Кърки-жаба. Защо? Защото тамъ стана една грѣшка при окръгляването на мерата и оземляването на селото. Осакати се селото по отношение неговитѣ пасбища, т. е. мерата му, кждето впрегатниятъ и всѣки другъ добитъкъ ще отиде освенъ да диша чистъ въздухъ, но и да може да се понапаса. Въ това село при оземляването и окръгляването на мерата се извърши една несправедливостъ. Министърътъ на земледѣлието г. Христовъ бѣше така добъръ да направи анкета, анкетиторитѣ отидоха на самото мѣсто, провери се, констатира се несправедливостта и съ протоколъ му се донесе. Г. министърътъ резолира този протоколъ и го изпрати въ дирекцията, за да се направи потрѣбното. Въ анкетния протоколъ се казва: една частъ отъ мерата се връща на селото. Какво става въ дирекцията? Ето вече две години въпросътъ още не е разрешенъ. Г. министърътъ ще си спомни, че и миналата година ни даде обещание; въ началото и на тази година, когато гледахме бюджетопоекта на Министерството на земледѣлието, пакъ ни каза: „Далохъ нареждане“. Добре, но въпросътъ още не е разрешенъ. Отидохъ въ дирекцията, за да потърся кжде сж причинитѣ. Цѣла частъ търсихме преписката. Най-сетне, г-да, цѣлата преписка я намѣрихме въ заинтересования по този въпросъ чиновникъ въ дирекцията.

Д. Даскаловъ (з. в): Кой е той?

М. Бечевъ (д): Г. Данаиловъ. — Г. Данаиловъ, казвамъ му, при Васъ е еди-коя преписка, искамъ да видя даденъ ли ѝ е ходъ и какъ е разрешенъ въпросътъ. — „Не, нѣма я, каже, при менъ“. А кжде е преписката? Тукъ я потърсихме, тамъ я потърсихме, най-сетне трѣбваше да се извика архиваръ-регистраторътъ и да се нагълчи и нахоха отъ г. Данаилова, че преписката била при него, а той не може да я намѣри! Но у този човѣкъ, най-сетне, макаръ и подчиненъ, заговори честолубието и той каза: „Г. Данаиловъ! Преписката е взета отъ Васъ и при Васъ е, а не при менъ.“ Г. Данаиловъ се зачерви.

Министъръ Д. Христовъ: А бе, г. Бечевъ, елате тая работа да я свършимъ въ министерството. Давамъ Ви дума: за Нова година ще свършимъ работата. Бждете рахатъ!

М. Бечевъ (д): И действително, преписката я намѣрихме въ чекмеджето на г. Данаиловъ!

Министъръ Д. Христовъ: Иматъ работа хората.

М. Бечевъ (д. сг): Не е вѣрно, г. министре. Връзките му съ ломския околийски началникъ, който е заинтересованъ по този въпросъ, защото е оземленъ неправилно и незаконно, тия връзки му прѣчатъ на г. Данаилова. Това е. И ако има нѣщо, което менъ ме обижда като Вашъ приятелъ, то е, че година и половина Вашата резолюция и Вашитѣ декларации не се изпълниха отъ единъ обикновенъ чиновникъ. Това е скандално.

Д. Даскаловъ (з. в): Много незаконни работи има.

С. Кърловъ (з. в): Това е система.

М. Бечевъ (д): И, г. министре, какво се констатира? 4—5 души, които чакаха по нѣкаква работа, когато се откри този въпросъ, и тѣ заговориха, понеже и тѣ търсѣха такива преписки, които били все около г. Данаиловъ. Стоятъ тамъ запрашени, метналъ ги нѣкъде въ чекмеджета си, и не ги преглежда.

Министъръ Д. Христовъ: Ето, азъ си вземамъ бележка, г. Бечевъ.

М. Бечевъ (д): Азъ не знамъ какъ вие мислите по този въпросъ, но въ всѣки случай това засѣга и Васъ.

Министъръ Д. Христовъ: Хората нѣматъ време и възможностъ. Много работа иматъ.

М. Бечевъ (д): Не може да се тормози една цѣла община, която знае дадената дума, която знае деклараци-

цията на г. министра, която знае неговата резолюция върху анкетния протоколъ.

Министъръ Д. Христовъ: Дадената дума е хвърленъ камъкъ. Свършена работа.

Отъ лъвицата: А-ха!

М. Бечевъ (д): Дано сегашното обещание на г. министра утре-другиденъ да бжде изпълнено! Дай, Боже!

Съ тия нѣколко думи, г-да, азъ свършвамъ. Поне по този въпросъ азъ ще се надѣвамъ, че г. министърътъ ще изпълни своя дългъ.

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Калайджиевъ.

Х. Калайджиевъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Винаги, когато е ставало дума за стопанската криза въ нашата страна, правителствениятъ хора сж се стремѣли да я обяснятъ съ лошото състояние на земледѣлското производство, като сж искали да кажатъ, че съ подобрението на земледѣлското производство ще се разреши напълно и окончателно стопанската криза. Разбира се, тази мисль не е напълно права, защото стопанската криза, въ своитѣ дълбоки основи, се дължи преди всичко на общата стопанска и данъчна политика на Сговора. Но доколко, до колкото има нѣщо вѣрно въ поддържането на тази теза, това е свързано безсъмнено съ начина на разпредѣлението на земята и съ начина на работа въ земледѣлското производство.

Разпредѣлението на земята у насъ, споредъ месечнитѣ бюлетини на Дирекцията на статистиката за 1927 и 1928 г., е следното. Земледѣлски стопанства, които обработватъ до 20 декара земя, има 159.500 стопанства; отъ 20—50 декара — 425.000 стопанства; отъ 50—300 декара — 308.000 стопанства, а отъ 300 декара нагоре — 4.400 стопанства. Значи, дребнитѣ стопанства, за каквито могатъ да се смѣтатъ тѣзи, които обработватъ по-малко отъ 50 декара земя, възлизатъ на 584.500. А напълно пролетаризирани земледѣлски работници, заедно съ тѣхнитѣ семейства, презъ 1910 г. е имало 267.000 души. Оттогава насамъ, особено поради войнитѣ, които много спомогнаха за пролетаризиране на дребната собственостъ, напълно пролетаризирани семейства най-малко сж се удвоили.

При това разпредѣление на земята, г. г. народни представители, какъвъ може да бжде изходътъ за засилване на земледѣлското производство и, следователно, за подобрене на стопанския животъ?

Първата грижа на правителството на Демократическия сговоръ въ това отношение съ дохождане му на властъ, веднага следъ 9 юний, бѣ отнемането на земята на всички ония дребни земледѣлски стопанства, на които бѣ дадена такава по силата на закона за трудовата поземелна собственостъ, създаденъ отъ земледѣлското правителство. Докато фондътъ за трудовата поземелна собственостъ е билъ 350.000 декара земя, отъ него сега сж останали само 60.000 декара — виждате, следователно, че грамадната частъ отъ този фондъ фактически е повърната на старитѣ притежатели — а съ законопроекта, който сега разглеждаме, формално се ликвидира и съ тѣзи 60 хиляди декара — количество само по себе си нищожно да задоволи нуждитѣ на безимотнитѣ.

Другото сръдство, къмъ което прибѣгна сговористкото правителство, това е рационализацията въ земледѣлието, която се изразява въ старанието на г. министра на земледѣлието да въведе дълбоката оранъ и техническото усъвършенствуване въ начина на обработването на земята.

Но, г. г. народни представители, както рационализацията на земледѣлието, въ смисль да се въведе дълбока оранъ и пр., така и техническото усъвършенствуване въ обработката на земята изискватъ да има налице едри земледѣлски стопанства. Действително, Сговорътъ е защитникъ на такива едри земледѣлски стопанства, но на капиталистически начала, поради което позволи възвръщането на разпаденитѣ земи по силата на закона за трудовата поземелна собственостъ. Какво социално значение за масата селяни има въпросътъ за земята, и какъ се отрази отнемането на тия земи следъ 9 юний, показва фактътъ, че селскитѣ маси на много мѣста, особено тамъ, където ги засегна силно отнемането на тия земи, като въ Лѣмско, Фердинандско и пр., вземаха масово участие въ септемврийското въстание, сжщо и фактътъ, че най-гольми колячи презъ онова време бѣха именно голѣмитѣ притежатели на земи.

Сговорътъ иска да въведе техническо усъвършенствуване въ едрото капиталистическо земледѣлие. Какъ върви въвеждането на техническитѣ усъвършенствувания въ

едрото земледѣление, показватъ следнитѣ данни, печатани въ в. „Слово“: (Чете) „Въ страната презъ 1927 г. е имало обикновенъ ораля 458.000, обикновени плугове 291.000; плугове, парни мотори и трактори — 467.000; редосѣялки 2.200; жетварки — 7.000; вършачки — 7.500; вършачки — 2.100“. Както виждате, г. г. народни представители, грамадна частъ отъ земята се обработва по първобитенъ начинъ, съ оралото, а машинната техника е въведена само въ едритѣ земледѣления. И г. министърътъ на земледѣлието, защитавайки тия едри земледѣления, се стреми да ги снабдява все повече съ технически усъвършенствувания. Азъ нѣма да се впускамъ въ обвинения за далаверджилъка въ тая политика, обвинения, които излизатъ даже отъ сръдитѣ на Сговора. Такова нѣщо сигурно има, защото буржоазнитѣ политически дейци задѣлбаватъ въ далаверджилъка все повече и повече, обаче нѣма да откажа, че политиката на г. министра на земледѣлието въ обще е технически да се усъвършенствува едрото земледѣление. Но всички тия стремежи на г. министра на земледѣлието абсолютно не могатъ да засегнатъ една грамадна частъ отъ селскитѣ стопанства, защото какъ може едно земледѣлско стопанство отъ 10—20—30—50 декара земя да се снабди съ всички тия технически усъвършенствувания? Безсъмнено, това е невъзможно. Липсватъ сръдства, липсва нужното голѣмо пространство земя. Ето защо тѣ, поради недостигъ отъ земя и поради лошъ технически начинъ на обработване на земята, тънатъ въ мизерия. Като вземамъ за върни цифритѣ, посочени отъ Дирекцията на статистиката, че сръдното годишно производство отъ 1921 до 1925 г., изчислено за хектаръ съ мѣрка 100 кгр., е било: пшеница — 880, ръжъ — 827, царевича — 9, рапица — 570, тютюнъ — 850 — сръдната продажна цена за сжщитѣ години, отъ 1921 до 1925 г., е била за пшеницата 641, за царевичата 420 и за тютюна 3.200 — като вземемъ, казвамъ, за върни тѣзи данни — азъ съмъ направилъ една малка смѣтка — излиза, че едно стопанство, което има 40 декара земя, засѣто, да предположимъ, по 10 декара съ пшеница, ръжъ, царевича и тютюнъ, дава следния доходъ: отъ пшеница 4.800 л., отъ ръжъ 4.200 л., отъ царевича 3.700 л. и отъ тютюнъ 2.730 л., а всичко приблизително 41.000 л.

С. Пѣйчевъ (з. в): Отъ колко декара?

Х. Калайджиевъ (раб): Отъ 40 декара, като вземамъ култури, които сж най-доходни. — Стопанства, които иматъ 30 декара, засѣти съ сжщитѣ култури, биха получили доходъ 30.000 л., а стопанства, които иматъ 20 декара, биха дали доходъ 20.000 л. Като се има предъ видъ голѣмата данъчна тежестъ, която лѣга общо върху трудеция се свѣтъ въ България поради това, че бюджетътъ е близо 10 милиарда, заедно съ общинскитѣ и окръжни върхнини, изчислено на 5 милиона души население въ България, се пала приблизително по 10.000 л. данъкъ на семейство, смѣтано по 5 члена на семейство. Страшната картина на мизерията, въ която тъне сръдниятъ и бедниятъ земледѣлецъ, се вижда отъ това, че задълженията къмъ Земледѣлската банка сж 1.670.000.000 л. за 1924 г.; презъ 1929 г. — значи, следъ 5 години — се възкачватъ на 3.900.000.000 л., т. е. двойно.

С. Дръновски (з): 4.000.000.000 л.

Х. Калайджиевъ (раб): Азъ казвамъ, че политиката на сговористкото правителство е изключително въ защита на едритѣ земледѣления, и петъ пари не дава то за грамадната частъ отъ народа — сръдни и дребни земледѣлски стопанства.

Изходътъ отъ това положение, г. г. народни представители, е преди всичко въ засѣването на индустриални култури, защото отъ примѣра, който ви посочихъ, както виждате, бюджетътъ на земледѣлското стопанство най-много се повдига именно отъ индустриалнитѣ култури. Но за да може да се засиятъ тѣзи индустриални култури, безъ съмнение, изисква се една засиlena индустрия, която да ги консумира и обработва, но за която индустрия, отъ друга страна, сж необходими голѣми пазари, а такива пазари може да осигури само създаването на една балканска федерация, която може да е рожба само на работническо-селскитѣ правителства на Балканитѣ. Безъ съмнение, необходимо е сжщо земята да бжде притежавана отъ тѣзи, които я работятъ. Обаче за да може тѣзи дребни стопани, които ще владѣятъ земята и които ще я работятъ, да засиятъ своето производство, да получатъ повече плодове, необходимо е въвеждането на техническо усъвършенствуване, а това може да стане чрезъ коопериране на дребнитѣ земледѣлски стопанства и чрезъ създаване на държавни земледѣлски стопанства, въ които да

бждат прибрани пролетаризирани селски елементи. Обаче както кооперирането на дребните земеделски стопанства, така и създаването на държавни земеделски стопанства е вървело толкова повече напредъ, колкото повече властта, която дирижира политиката и стопанството, е по-близо до малоимотните и до сръдни земеделци. Това е във голъма зависимост от властта. А, без съмнение, тая власт условията на живота я посочват — тя е работническо-селската власт, която се осигурява от 500.000 пролетарии във нашата страна и 580.000 малоимотни селски стопанства.

Колкото се касае до грижитъ, до крокодилскитъ сълзи на сговористкото правителство, което говори за нещастното положение на дребното земеделско стопанство, това ми напомня само приказката за онзи разбойникъ, който подъ патрахила на изповѣдника се кълнѣлъ въ Бога, но същевременно му открадналъ часовника.

М. Мотевъ (д. ср): Отваряте ли си уши, когато говорите тъй?

Председателъ: Г. г. народни представители! Понеже времето е напреднало и дебатитъ по третирания законопроектъ сж изчерпани и остава да говори г. министърътъ на земледѣлието, ще опредѣлимъ дневния редъ за утре. Председателството предлага за утре следния дневенъ редъ:

1. Трето четене законопроекта за допълнение закона за пострадалитъ отъ обществени бедствия.

Първо четене законопроектитъ:

2. За разрешаване на Айтоската градска община да сключи заемъ.

3. За измѣнение и допълнение на закона за уредба и управление на Българскитъ държавни желѣзници и пристанища.

4. За измѣнение закона за трудовитъ земеделски стопанства (Продължение разискванията).

5. За признаване права на индустриална концесия за производство на памучни прежди на Акц. д-во „Текстилъ“ въ Варна.

6. Трето четене законопроекта за гражданското сѣдо-производство.

Първо четене законопроектитъ:

7. За измѣнение и допълнение закона за морската търговия.

8. За допълнение закона за работата на загворницитъ.

9. Одобряване предложението за одобрение на консулския договоръ между България и Германия, подписанъ въ София на 4 юний 1929 г.

10. Първо четене законопроекта за „Посмъртенъ фондъ“ на служителитъ по ведомството на народното просвѣщение.

11. Второ четене законопроекта за освобождаване гаранцитъ на отчетницитъ, служили при Борисовградското мирово сѣдилище и при Трънския окръженъ сѣдъ — на Бръзничкия сѣлбенъ изпълнителенъ участъкъ, зданията на които сж били опожарени и пр.

12. Докладъ на прошектарната комисия.

13. Второ четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за гербовия налогъ.

Първо четене законопроектитъ:

14. За възлагане на Българската земеделска банка да достави за смѣтка и държавата земеделски орѣдия и машини на стойностъ около 100.000.000 л. (Продължение разискванията)

15. За допълнение на закона за адвокатитъ отъ 8 юлий 1925 г. съ новъ дѣлъ III.

Които приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣжка. Болшинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. и 12 м.)

Председателъ: **АЛ. Ц. ЦАНКОВЪ**

Подпредседателъ: **А. ХРИСТОВЪ**

Секретаръ: **Д. МАНГЪРОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народнитѣ представители: Тешо Янѣозовъ, Димитъръ Бъровъ, Димитъръ Грънчаровъ, Георги Данковъ, Христо Мановъ, Маринъ Шиваровъ, Кънчо Кънчевъ, Желю Тончевъ, Никола Аретовъ, Станю Златевъ и Колю Кожаклиевъ	551	2) за измѣнение чл. 18 отъ закона за земеделскитѣ опитни и контролни институти. (Трето четене — приемане)	552
Законопроекти: 1) за допълнение и измѣнение закона за уредба и управление на българскитѣ държавни желѣзници. (Съобщение)	551	3) за допълнение закона за подпомагане пострадалигѣ отъ обществени бедствия. (Първо и второ четене — приемане)	552, 553
		4) за измѣнение закона за трудовитѣ земеделски стопанства. (Първо четене — продължение разискванията)	553
		Дневенъ редъ за следващото заседание	554